

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dějiny dědického řízení a srovnání se současnou úpravou

Plzeň, 2016

Andrea Mikolášová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

Studijní program Právo a právní věda

Studijní obor Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dějiny dědického řízení a srovnání se současnou úpravou

Zpracovala: Andrea Mikolášová

Vedoucí práce: JUDr. et PhDr. Stanislav Balík

Katedra právních dějin

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 29.3. 2016

Andrea Mikolášová

Poděkování JUDr. et PhDr. Stanislavu Balíkovi za vedení mé diplomové práce, za odbornou konzultaci, doporučení pramenů a za vřelý přístup. Rovněž mé poděkování náleží Mgr. Jindřichu Procházkovi za ochotnou spolupráci.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Úprava dědického práva v Code Civil	5
2.1	Napoleon Bonaparte	5
2.2	Historický vývoj směřující k vydání Code Civil	7
2.3	Code Civil a jeho struktura	9
2.4	Obecně o dědickém právu v Code Civil	12
2.5	Způsobilost a nezpůsobilost být dědicem	13
2.6	Dědické tituly a dědická posloupnost	14
3	Úprava dědického práva v ABGB.....	19
3.1	Vznik a prameny ABGB.....	19
3.2	Struktura ABGB	21
3.3	Dědické právo v ABGB.....	23
3.4	Testament.....	26
3.5	Odkaz a dědická smlouva	29
3.5.1	Odkaz.....	29
3.5.2	Dědická smlouva	31
3.6	Intestátní dědická posloupnost.....	32
4	Komparace Code Civil a ABGB	35
5	Úprava dědického řízení v NOZ	37
5.1	Obecně o NOZ.....	37
5.2	Úprava dědického řízení v NOZ.....	41
5.2.1	Závěť	44
5.2.2	Odkaz a dědická smlouva.....	46
5.2.3	Zákonná dědická posloupnost	49

5.3	Notářství	51
5.3.1	Stručně z historie notářství	52
5.3.2	Současné notářství	54
5.3.3	Notář v roli soudního komisaře	55
5.3.4	Pohled notáře na současnou úpravu dědického práva	56
6	Aplikace ABGB do současného občanského zákoníku	59
6.1	Konkrétní příklady aplikace ABGB	59
6.2	Judikatura z 19. století	61
7	Závěr.....	63
8	Cizojazyčné resumé.....	66
9	Seznam pramenů a literatury	67

Seznam zkratk

NOZ	Nový občanský zákoník
ABGB	Rakouský občanský zákoník
CC	Code Civil
SJM	Společné jmění manželů
VOZ	Všeobecný občanský zákoník

1 Úvod

„Člověk nepředává lidské dědictví tím, že se dá slyšet, ale tím, že se zachová při zdravém rozumu.“¹

Tento citát známého britského spisovatele, kterého si zajisté všichni pamatují jako radikálně levicového, jsem na začátek své diplomové práce vybrala záměrně a to proto, abych poukázala na fakt, že dědictví není jen o pozemských statcích, ale i o moudrosti a předávání zkušeností z generace na generaci. A právě toto předávání je klíčové pro mé budoucí řádky.

Ještě na začátku své práce bych ráda zmínila, co mě vedlo k výběru tématu dějiny dědického řízení a následné srovnání se současnou úpravou, případně vliv na současnou úpravu. Dědický statut velice úzce souvisí s institutem, ke kterému by do budoucna mohly směřovat mé cíle a to notářství. Toto pracovní odvětví mě láká nejen svou, jistě velmi solidní finanční jistotou, ale zejména svou tradicí, kterou má zakořeněnou v hluboké historii.

Pokud se podívám do samotné historie, pak nalézám notářství již v římském právu, kde získalo svůj název a to díky jedné třídě písařů zvané *notarius*. Na našem území se notářství začalo rozvíjet zhruba ve 12., 13. století a to právě s recepcí římského práva, které naše právo ovlivňuje dodnes, a stále v něm nalézáme instituty velice dobře použitelné do dnešní právní praxe.

Aby čtenář pochopil samotný vývoj dědického práva, musí nutně nahlédnout do společnosti starověkého Říma. V těchto letech byl základem společnosti rod (*genus*). Rod disponoval určitým nemovitým majetkem, který se dědil. Posléze byly rody nahrazeny kuriemi, jejichž sloučením vznikly kmeny. Dědění pak připadalo v úvahu buď univerzální sukcesí, nebo nástupnictvím na místo zemřelého. Důležitá byla tzv. intestátní posloupnost. Tato forma dědění byla přítomna tehdy, pokud neexistovala závěť nebo byla neplatná. Zde se uplatnil blízký rodinný vztah *familie* neboli římské rodiny, jelikož se pro nástupnictví určovaly osoby natolik blízké zůstaviteli, které byly způsobilé nastoupit na jeho místo. Bývali to obyčejně synové zůstavitele.

¹ George Orwell. In: azcitaty.cz. [online]. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/george-orwell/24072/> [vid. 8.2.2016].

Jedním z vlivů římského práva na novověké kodifikace občanského práva jsou i právní pravidla *regula iuris*, které se v současné praxi označují jako právní zásady či principy. Právní zásady a pravidla tak, jak je známe dnes, byly vytvořeny až v době práva justiniánského a v době recepce římského práva, kdy byly vytrženy z původního kontextu a byla jim dána povaha obecných pravidel.²

Nyní se nalézáme v období nového právního předpisu známého laické i právnické společnosti jako nový občanský zákoník (dále „NOZ“), kde není upřednostněno vždy právo potomků dědit po svých rodičích, ale dělí se kupříkladu společně s manželem či manželkou zůstavitele. Společnost, která byla dříve méně emancipovaná, již neexistuje a my se přesto stále vracíme k právním kořenům, které daly základ celému našemu právnímu systému, a od kterého neustále čerpáme inspiraci.

První kapitolou mé diplomové práce je Úprava dědického práva v Code Civil (dále „CC“). Jedná se o francouzský občanský zákoník, jehož přípravou v roce 1800 pověřil slavný Napoleon Bonaparte komisi složenou ze čtyř zkušených právníků. Byl vyhlášen v roce 1804. Budu se zabývat nejen jeho strukturou, ale největší pozornosti se bude dostávat zejména knize třetí, která se týká práva dědického a obligační. Opět mě bude zajímat postavení společnosti v době zákoníku.

Druhá kapitola nese název Úprava dědického práva v ABGB neboli v rakouském obecném občanském zákoníku. Tento zákoník je pro naši zemi velmi důležitý, a proto mu budu věnovat daleko větší pozornost než předchozímu. Jeho důležitost spočívá především v délce jeho platnosti, která činí více než 150 let. Tvoří spolu s CC nejstarší kodifikaci evropského práva. Vyhlášen byl v roce 1811 císařem Františkem I. Právě systematika ABGB byla pevně postavena na kořenech římského práva. Opět se zde budu věnovat historickému vývoji zákoníku. Posléze se zaměřím pouze na hlavy 8 – 16 obsahující §§ 531 – 858, které se týkají dědického práva. Co do rozsahu se již dá předpokládat, že se velmi podobá úpravě NOZ.

² FRÝDEK, M.: *Regula iuris – její zrod a vliv na novověké právo*. In: VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J. a SCHELLE, K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5613-8. s. 13.

Historická komparace je další a zároveň poslední kapitolou, která se dotýká minulosti. Chtěla bych poukázat na rozdílnost těchto kodifikací nebo naopak najít určité společné rysy. Pokud se ale zaměřím na časové rozpětí zákoníků, již teď shledávám úspěšnějším rakouský občanský zákoník z 19. století.

Po této historické exkurzi, se další kapitola s názvem Úprava dědického řízení v současném občanském zákoníku, bude týkat zákona, který je nyní v účinnosti a to je zákon č. 89/2012 Sb. Mým cílem je shrnout základní rysy úpravy a zejména, co přinesla do dědictví nového. Rovněž bych ráda doplnila fakta a definice o poznatky z praxe konkrétního notáře, kterého jsem oslovila s velkým zájmem o jeho názory na NOZ, notářství jako celek a případně zjistila jeho náhled na budoucí úpravy, které očekává nebo, které by podle něj měly být zavedené.

Aplikace ABGB do současného občanského zákoníku je poslední kapitolou mé práce. V té bych ráda poukázala na to, zda – li a čím se nový občanský zákoník vrací do dob rakouského občanského zákoníku, co mají společného nebo naopak odlišného a chtěla bych tyto rozdíly demonstrovat na konkrétním vybraném příkladu. Jak jsem již výše naznačila, existují části, ke kterým se nový občanský zákoník vrátil a které jsou používány i v dnešní době. Proto mě zajímá jejich konkretizace a praktická podoba.

Základním meritem každé kapitoly je tedy pozorování neboli sledování určitých jevů a zákonitostí a poté historické komparace. Komparace: „*Umožňuje stanovit shody a rozdíly jevů či objektů. Při srovnávání se zjišťují shodné či rozdílné stránky různých předmětů, jevů, úkazů či ukazatelů. Srovnávací kritérium může být vymezeno věcně, prostorově nebo časově.*“³ Tento postup by měl dostatečně reflektovat míru mého pohledu na celou problematiku a zároveň i míru mých poznatků.

Metodologicky budu využívat analýzy. Analýza: „*myšlenkové rozložení zkoumaného jevu na dílčí složky, které se stávají předmětem dalšího bádání. Cílem analýzy je vysvětlit daný problém podrobným prozkoumáním jeho složek. Analýza rozlišuje na objektu zkoumání jednotlivé části nebo prvky, vyděluje*

³ Metodologie vědy, vědecké metody a metodika práce. [online] Dostupné z: knihy.cpress.cz/?p=actions&action=download/file&value=files [vid. 8.2.2016].

*podmínky vzniku, etapy vývoje jevu či objektu, odděluje podstatné od nepodstatného, směřuje od složitého k jednotlivému a od mnohosti k jednotě.*⁴

Prameny užívám zejména literární, tedy jednotlivé právní knihy, dále pak odborné články a právnické časopisy. Jedním z pramenů je i odborná konzultace u konkrétního notáře nebo internetové zdroje.

⁴ Metodologie vědy, vědecké metody a metodika práce. [online] Dostupné z: knihy.cpress.cz/?p=actions&action=download/file&value=files [vid. 8.2.2016].

2 Úprava dědického práva v Code Civil

2.1 Napoleon Bonaparte

„Revoluce - to je strašná věc! Ale je to velká síla, neboť je velká nenávisť chudoby vůči bohatým. Revoluce vždy se dějí kvůli bídným a chudáci, oni od ní nejvíce vytrpí. - Revoluci pozoroval jsem zblízka, a proto ji nenávidím, třebaže mne zrodila.“⁵

Jelikož následující řádky budou věnovány jedné z nejslavnějších kodifikací francouzského občanského práva, považuji za zcela zásadní zmínit stěžejní osobu, která za tímto slavným a jistě revolučním krokem stála. Předně bych ráda poukázala na fakt, že jeho osobnost zasahuje do života Francie dodnes a dodnes si jeho slávu francouzští občané připomínají.

Napoleon I. Bonaparte se narodil 15. srpna 1769 ve městě Ajaccio ležící na ostrově Korsika a zemřel 5. května 1821 na ostrově Svatá Helena. Muž, který je považován za největšího Francouze v historii francouzské kultury, je známý především jako generál a vojevůdce. Proslulý je rovněž svou pověstnou malou výškou a rukou ležící na prsou. Takto spatřujeme Bonapartu na většině podobizen, které se ze své doby dochovaly.

Tento první konzul Francie, který se později stal i císařem, jehož korunovaci zosnoval sám, vydal pět kodexů, z nichž nejslavnější je Code Civil neboli francouzský občanský zákoník vydaný roku 1804. Vedle něj ovšem prošlo kodifikací i právo trestní, obchodní nebo občanské soudní řízení. V roce 1806 byl vydán „Code de procédure civile“ neboli zákoník občanského soudního řízení, dále v roce 1807 „Code de commerce“ – obchodní zákoník, rok 1808 přinesl nový „Code d’instruction criminelle“ – zákoník trestního soudního řízení a trestní zákoník „Code pénal“ zaznamena rok 1810. Z výčtu je zřejmé, že se Napoleon o právní uspořádání země opravdu zajímal a chtěl reagovat na změny, které se za jeho vlády odehrávaly. Neopomeni ani jeho slavný výrok, ve kterém prohlásil, že

⁵ Napoleon Bonaparte. In: Citaty.net. [online]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/napoleon-bonaparte/?page=3> [vid. 8.2.2016].

všechny tyto kodifikace mají větší a trvanlivější cenu než 40 jeho vyhraných bitev.⁶

Jak je již v předchozím odstavci předestřeno, tento velký Francouz je rovněž proslulý nejen svými kodifikacemi zákonů, ale rovněž svými bitvami. Bitvy probíhaly zhruba dvanáct let. Skončení revolučních bojů mělo značný význam pro celkovou strukturu a vznik Code Civil, o jehož historickém pozadí se podrobněji zmíním v další podkapitole.

Rok 1789 byl rokem, kdy vypukla Velká francouzská revoluce, která pro Francii po jejím skončení přinesla konstituční monarchii. Poté nastala série paktů, kdy sousední země s tímto zřízením nesouhlasili. Tím prvním se stal pakt císaře svatého říše římské a pruského krále společně s Velkou Británií, Španělskem a italskými státy. Poté, co se Napoleon snažil s římským císařem uzavřít smír, ale Velká Británie byla proti, se seskupila druhá koalice, která se skládala z Ruska, Rakouska a Velké Británie. V roce 1802 byla další snaha o narovnání, ovšem tento mír měl přinést oné války. V roce 1804 se Napoleon sám prohlásil za francouzského císaře a nastává období prvního císařství nebo také období napoleonské Francie. Tím současně skončil Francouzský konzulát.⁷

Napoleonské války trvaly až do roku 1814, kdy Napoleon abdikoval a v roce 1815 definitivně ztratil svou moc jako císař po prohrané bitvě u Waterloo. Po porážce se vlády opět ujali Bourboni, rod založen roku 1272, kterým byla moc odebrána při Velké francouzské revoluci.

Pro účely mé diplomové práce nastíním v další podkapitole historickou návaznost směřující k vydání francouzského občanského zákoníku, jeho strukturu a konkrétněji se zaměřím na část týkající se dědického práva. Jak je již vidět z předchozích řádků, Napoleon se mohl pyšnit svými revolučními pokroky, které posunuly celé francouzské právo do modernějšího pojetí. Byl to Francouz s velkými myšlenkami a s vůlí, což si v dnešní době zaslouží nemálo obdivu.

⁶ KNOLL V., JÁNOŠÍKOVÁ P., STARÝ M.: *Napoleonská éra a kodifikace* [online]. In: TAUCHEN, Jaromír (ed.). *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-904522-3-7. s. 26. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/soukrome_pravo/Promeny_soukromeho_prava.pdf [vid. 8.2.2016]

⁷ Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. *Napoleonské války*. 2001- Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Napoleonsk%C3%A9_v%C3%A1lky [vid. 8.2.2016].

Nesmí být opomenut ani podstatný fakt, že CC je ve Francii platný dodnes, pochopitelně s mnohými novelizacemi, avšak ostatní země, zvláště německé, vydávaly vlastní kodifikace občanského práva.

2.2 Historický vývoj směřující k vydání Code Civil

Na počátku vydání CC stál poměrně dramatický vývoj historických událostí 16. – 18. století, jejichž dopad byl pro legislativní uspořádání francouzské společnosti stěžejní a nevyhnutelný.

Francie byla zemí s ohromným vlivem. Byla to země s absolutistickým systémem vlády, v jehož čele stál absolutistický král. Společnost byla v této době dělena do třech stavů dle své funkce a postavení. První stav tvořilo duchovenstvo, druhý stav byl tvořen šlechtou a třetí stav představovala chudina, řemeslníci nebo třeba inteligence představovaná právníky, lékaři apod.

Polovina 18. století byla charakteristická vládou Ludvíka XVI. Ludvík pocházel z rodu Bourbonů a jeho ženou nebyl nikdo jiný než slavná Marie Antoinetta. Za jeho působení se začala zhoršovat ekonomická situace země a začal se prohlubovat státní dluh. Příčinu těchto problémů mohl být v hýřivém způsobu dvorního života, který představoval velkou finanční ztrátu nebo v nedokonalém uspořádání daňového práva v zemi. Zejména existence cechovních monopolů a vnitřních cel zásadně bránila růstu ekonomiky, k němuž však mělo být směřováno. Tento stav vedl k všeobecné nespokojenosti a volání po úpadku absolutistické moci panovníka.⁸

Snahy o daňovou reformu na sebe nenechaly dlouho čekat, a tak A. R. J. Turgot, francouzský státník a ekonom, přišel s prvním návrhem daňového systému, který spočíval ve zdaňování prvního a druhého stavu. Ovšem takovou zásadní změnu mohly provést pouze generální stavy, které se však více než 100 let nesešly. Panovník stavy tedy svolal do Versailles roku 1789 a 17. 6. 1789 se

⁸ NĚMEC, V. *Velká francouzská revoluce*. dejepis.com. [online].. 2009 – 2016. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/velka-francouzska-revoluce/> [vid. 16.2.2016].

třetí stav pod tíhou okolností vyhlásil za Národní shromáždění. Později se k němu připojil i první a druhý stav.⁹

9. 7. 1789 se Národní shromáždění prohlásilo za Ústavodárné národní shromáždění s cílem přijetí nové ústavy a svržení absolutistické vlády. Král, který se postavil na odpor, nakonec přijal trikolóru jako znamení revolučních snah. Byla symbolem svobody. Jak už název napovídá, trikolóra se skládá ze třech různých barev v pořadí modrá, bílá a červená. Pruhy jsou vertikálně seřazeny a jsou na šířku totožné. Dodnes je francouzská vlajka vnímána jako vzpomínka na velký převrat a snahy po zlepšení životních podmínek.

Po snahách o změny zaznamenali revolucionáři první úspěchy i na poli práva a to zejména zavedením rovnosti před zákonem, zrušení *odúmrtí*¹⁰ nebo zrušení daňových zvýhodnění pro první dva stavy.

26. 8. 1789 byla vyhlášena Deklarace práv člověka a občana, jejíž vznik byl jakýmsi prvním krokem k vytvoření nové svobodné ústavy. Poprvé zde byla využita formulace, která je již dnes pro nás naprostou samozřejmostí a to, že lid je zdrojem veškeré státní moci. Je zde zakotveno i právo na vlastnictví, svoboda názorů a především definice svobody, která je nedotknutelná.

Národní shromáždění poté přijímá celou řadu nových zákonů. Právní úpravy probíhaly nejen v daňovém právu, ale i v právu správním. Byla například odstraněna vnitřní cla, která byla jednou z překážek ekonomického růstu, nebo církevní majetek podlehl konfiskaci.

Rok 1791 přinesl tolik vytouženou novou ústavu, která představovala pro občany jistý krok k oproštění se od panovníkova vlivu. Francie se díky ní stala konstituční monarchií s rozdělenou mocí zákonodárnou, výkonnou a soudní.

9. 11. 1799 učinil Napoleon Bonaparte převrat, kterým končí Velkou francouzskou revoluci a zahajuje tím své působení ve Francii na dalších 15 let. Napoleon se snažil po celou svou dobu vlády jen upevňovat nezadatelná práva občan, která se vytvořila za revolučního období. Zejména utužoval právo vlastnické nebo rovnost před zákonem.

⁹ NĚMEC, V. *Velká francouzská revoluce*. In: dejepis.com. [online].. 2009 – 2016. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/velka-francouzska-revoluce/> [vid. 16.2.2016].

¹⁰ *odúmrt'* – pokud již neexistuje žádný přímý potomek mužského rodu, připadá majetek státu

Mezníkem k vydání francouzského občanského zákoníku se staly napoleonské války. Vliv na kodifikaci občanského práva měly země, kterých se snahy o změny dotýkaly. Příkladem může být Habsburská monarchie.

Habsburská monarchie se během napoleonských válek nikdy nedostala až na hranici svých možností, do situace, kdy by musela uskutečnit právní reformy dle francouzských vzorů. Především proto, že Napoleon vůči Rakousku dával přednost okamžitým vojenským a diplomatickým úspěchům před strukturálními zásahy. Legislativní vývoj Francie proto jen nepřímo ovlivnil zákonodárství Habsburské monarchie. V předrevoluční Francii bylo soukromé právo mimo královské zákonodárství a do značné míry si udrželo charakter obyčejového práva. Královská moc v této době směřovala hlavně k úpravě pravidel pro výkon veřejné správy. Kromě toho se francouzské právo vyznačovalo silným partikularismem, kdy vedle sebe souběžně existovaly četné právní oblasti se samostatným právním režimem.¹¹

2.3 Code Civil a jeho struktura

„Již v prvních letech po revoluci se ozývaly hlasy vyzývající ke kodifikaci soukromého práva. Ústava z roku 1791 předvíдалa vydání nového kodexu. Nový zákoník musel vzniknout jako výsledek kompromisu a smíru mezi dědictvím království a právních principů deklarovaných revolucí. Pouze takto vzniklý kodex by byl přijatelný pro většinu francouzského národa.“¹²

Ještě než byl v roce 1804 přijat CC v takové podobě, jak ho známe dnes, prošel několika etapami příprav a návrhů. Během třech let byly vytvořeny tři návrhy, které ale nespĺňovaly veškeré podmínky, které byly na kodifikaci soukromého práva kladeny. Každý z těchto návrhů však obsahoval podstatné změny.

¹¹ KNOLL V., JÁNOŠÍKOVÁ P., STARÝ M.: *Napoleonská éra a kodifikace* [online]. In: TAUCHEN, Jaromír (ed.). *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-904522-3-7. s. 25. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/soukrome_pravo/Promeny_soukromeho_prava.pdf [vid. 16.2.2016]

¹² DADÁK, M. *Napoleonova kodifikace práva a Code Civil*. In: Lawportal.cz [online studentský magazín o právu]. 5. leden 2014. Dostupné z: <http://www.lawportal.cz/napoleonova-kodifikace-prava-a-code-civil/> [vid. 16.2.2016].

Rok 1793 byl rokem prvního návrhu na kodifikaci a rovněž první, který nebyl přijat. Návrh stál na absolutní destrukci obyčejového práva, na kterém bylo francouzské právo založeno. Cílem bylo zajistit co nejefektivnější právní regulaci a jednotnou legislativu. Návrh obsahoval zejména úpravu věcí osobního stavu, práva rodinná a dědictví.¹³

Druhý návrh byl co do obsahu chudší. Obsahoval méně článků než ten předchozí. Třetí návrh už se více podobal konečné úpravě a to zejména ve faktu, že byl rozdělen do třech částí týkající se osob, závazků a věcí. Ani tento návrh nebyl přijat, přičemž obsahoval již zásadu rovnosti dědiců.¹⁴

V roce 1799, což je rok, kterým začíná období Francouzského konzulátu, bylo teprve dílo dokončeno a další práce již byly svěřeny do rukou odborníků tehdejší doby. Napoleon tento úkol svěřil do rukou komise, kterou tvořili čtyři právníci.

„Významný vliv při tvorbě zákoníku měla ustanovení Justinianových institucí, zvykové právo Paříže a soupis občanského práva Jeana Dometa nazvaného Občanské zákony v přirozeném pořadí.“¹⁵

Všeobecně by se dalo říci, že CC se stal moderním uceleným právním dílem s výborným jazykovým vyjadřováním. Jeho přijetí znamenalo přijetí některých stěžejních hodnot, které již byly předjímány v revolučních dobách. Jedná se hlavně o princip rovnosti, ovšem týkající se pouze mužů a jejich práv, principu osobitosti, což znamená, že člověk se může svobodně rozhodovat o svých právech a princip svobody, díky němuž vlastně celá revoluce probíhala, a díky níž se mohla kodifikace vůbec uskutečnit.

Samotná systematika zákoníku je tvořena 2 281 články seřazenými do titulů a celkem třech knih, které se tematicky odlišují svým obsahem. Struktura je tedy následující:

¹³ DADÁK, M. *Napoleonova kodifikace práva a Code Civil*. In: Lawportal.cz [online studentský magazín o právu]. 5. leden 2014. Dostupné z: <http://www.lawportal.cz/napoleonova-kodifikace-prava-a-code-civil/> [vid. 16.2.2016].

¹⁴ tamtéž

¹⁵ tamtéž

- Úvodní titul - Všeobecně o uveřejnění, účincích a užití/články 1-6
- Kniha první - O osobách /články 7 - 515
- Kniha druhá - O statcích a různých druzích vlastnictví /články 516 – 710
- Kniha třetí - O různých způsobech nabývání /články 711 – 2281
- Dodatek – přechodná ustanovení

V úvodních šesti člancích je zakotven tzv. *denegatio iustitiae*, což znamená zákaz odepření soudcem. Odmítnutí věci soudem není možné. Soudce může být poté stíhán. Zakotvení zásady spravedlnosti je zde naprosto evidentní. Rovněž se zde nachází dnešní zásada zákaz retroaktivity, což znamená zpětná účinnost zákonů, která je v českém právním řádu zakotvena v Listině základních práv a svobod.

Kniha první o osobách se zaměřuje ve svých titulech státním občanstvím, manželským právem, kde je upravena především nerovnost mezi mužem a ženou.¹⁶ Zde spatřuji velmi podobné rysy s římským právem, kde byla sice základní jednotkou *familie*, ale stěžejní postavení zaujímá otec. Dále po něm potomci mužského rodu. Kniha první dále přináší úpravu rozvodu manželství, kterou kniha ještě nazývá rozlukou.

Modernost zákoníku spatřuji i v zahrnutí náhradní rodinné péče, jak ji známe dnes a to adopce, pěstounství a poručenství. Tyto instituty nebyly běžnou součástí právního řádu.

Kniha druhá se týká vlastnického práva. Již v předchozích odstavcích jsem se zmínila o tom, že právo vlastnické se ve francouzských kodifikacích soukromého práva rozvíjelo. Zákoník v této části dělí (konkrétně v čl. 516) věci na movité a nemovité. Je zde zakotvena i zásada, že nikdo nesmí být donucen k postoupení vlastnictví, pokud se nejedná o postoupení ve veřejném zájmu nebo, pokud by za postoupení nebyla odpovídající náhrada. V tomto bodě vidím zcela jasnou úpravu dnešního vyvlastnění, které splňuje tytéž podmínky. Upraven je zde

¹⁶ DADÁK, M. *Napoleonova kodifikace práva a Code Civil*. In: Lawportal.cz [online studentský magazín o právu]. 5. leden 2014. Dostupné z: <http://www.lawportal.cz/napoleonova-kodifikace-prava-a-code-civil/> [vid. 16.2.2016].

i institut dobré víry (*bona fides*), což znamená, že ten, kdo jedná v dobré víře, je přesvědčen o správnosti svého jednání.

Kniha třetí, a vzhledem k tématu mé diplomové práce nejdůležitější kniha, se týká práva dědického a práva obligačního. Zde je definována smlouva a opět je zde vidět vliv římského práva. V dědickém právu dědic nabýval dědictví jeho přijetím a tato skutečnost působila ke dni zahájení pozůstalosti.¹⁷

Ať již podrobněji rozebírám jakoukoli část zákoníku, vidím zde jasné známky obyčejového práva a také práva římského. Manželské právo má své kořeny v právu kanonickém, kde se právě projevuje nerovné postavení muže a ženy.¹⁸

Dědické právo jsem záměrně neuváděla podrobněji, jelikož se mu chci věnovat v následující podkapitole. Rozhodně ale zajímavým faktem zůstává, že i po více než 200 letech, se francouzská společnost Napoleonovým občanským zákoníkem řídí. Včetně dědického práva, které prošlo řadou úprav přízpůsobujících se současným potřebám společnosti.

2.4 Obecně o dědickém právu v Code Civil

Část CC označena jako Kniha třetí (*Livre III. Des différentes manières dont on acquiert la propriété*) obsahuje 20 titulů, mezi nimiž vidím úpravu nejenom dědického práva, které mě zajímá především, ale i úpravu směny, smluv, úschovy, směny nebo půjčky. Úpravu dědictví pak nalézám v článcích 720 – 1099-1. Další úpravu dědického práva figuruje v hlavě první a hlavě druhé.

Inspirací se stalo opět římské právo, které je pramenem pro většinu institutů, jež v zákoníku nalezneme. Znaky, které CC vykazuje, jsem již částečně zmínila, ale jsou jimi hlavně jasnost, přehlednost a oproštění se od kasuistického výkladu.

¹⁷ DADÁK, M. *Napoleonova kodifikace práva a Code Civil*. In: Lawportal.cz [online studentský magazín o právu]. 5. 1. 2014. Dostupné z: <http://www.lawportal.cz/napoleonova-kodifikace-prava-a-code-civil/> [vid. 16.2.2016].

¹⁸ KNOLL V., JÁNOŠÍKOVÁ P., STARÝ M.: *Napoleonská éra a kodifikace* [online]. In: TAUCHEN, Jaromír (ed.). *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-904522-3-7. s. 27. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/soukrome_pravo/Promeny_soukromeho_prava.pdf [vid. 16.2.2016].

„Hlava první CC ve svých kapitolách postupně upravuje zahájení dědického řízení ze všeobecného titulu soudem, předpoklady dědění a důkaz o dědickém nároku, dědice, možnosti dědice týkající se přijetí dědictví, tzv. volné dědictví neboli dědictví nepřijaté ze strany dědiců, většinou předlužené, u něhož probíhá likvidace a odúmrtí, správu pozůstalosti, právní režim spoluvlastnictví a rozdělení pozůstalosti. Hlava druhá CC se týká bezúplatných převodů, jinak se dělí na kapitoly: obecná ustanovení, možnost mít nebo získat majetek darem mezi živými nebo závětí, povinný dědický podíl, disponibilní část a omezení, darování mezi živými, závět', svěřenecké nástupnictví, rozdělení majetku bezúplatným převodem, dary získané manželi a dětmi narozenými za manželství a ujednání mezi manželi.“¹⁹

Francouzské dědické právo má důležité zakotvení právě v CC. V revoluční době se setkáváme s institutem zákonného nástupnictví a čtyřmi základními dědickými skupinami. V CC již nalezneme konkrétní dědické tituly – zákon a závět'.

2.5 Způsobilost a nezpůsobilost být dědicem

Smrtí zůstavitele (*defiunt*), jejíž fakt dokazuje úmrtní list s přesným dnem, hodinou a místem úmrtí zůstavitele, je zahájeno samotné dědické řízení. Dědictví se pak posuzuje dle celkové hodnoty majetku, který zůstavitel v době smrti vlastnil a jedná se jak o aktiva, movitý a nemovitý majetek, tak i o pasiva, mezi něž patří například dluhy.²⁰

CC odkazuje na situace, kdy dědic není oprávněn dědit pozůstalost po zůstaviteli. Podmínky jsou určeny v čl. 726 a následujícím, které odkazují na podmínky vydědění nebo na situace, kdy je dědic nezpůsobilý dědit. Takové důvody jsou tři a jedním z nich je křivé obvinění z hrdelního zločinu. Pokud je z jakéhokoli důvodu nezpůsobilý k tomuto úkonu, rozhodne o tom soud první instance, požádá – li o to sám dědic nebo státní zástupce. Podobně jako je tomu v našem zákoníku, i zde je podmínkou vyloučení dědění trestný čin, kterého se

¹⁹ MALÁ, L.: *Základní rámec hmotného dědického práva ve Francii*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně 20. ročník. 5/2014. s. 8. Dostupné z: http://www.nkr.cz/doc/adnotam/2014_5.pdf [vid. 2.3.2016].

²⁰ tamtéž

dědic dopustí na zůstaviteli. Taková osoba musí být za takový trestný čin pravomocně odsouzena. Zůstavitel v CC však může, na základě svého svobodného projevu vůle, tento čin potencionálními dědici odpustit dle čl. 728.

2.6 Dědické tituly a dědická posloupnost

Jak jsem již výše uvedla, dědickými tituly jsou ve francouzském právu závěť nebo dědictví na základě zákona. Současná úprava je obohacena ještě o možnost dvoustranného aktu ve formě smlouvy, kde může dědic postoupit své dědictví jiné osobě. Ovšem nejedná se o dědickou smlouvu, se kterou se setkáváme v našem dědictví nebo v dědictví na základě všeobecného rakouského zákoníku (ABGB) vydaného v roce 1811. *„Vzhledem k novému občanskému zákoníku v České republice, jistě si zaslouží pozornost také delační důvod třetí, doposud neuvedený, a sice dědická smlouva. Článek 1130 francouzského občanského zákoníku konstatuje, že „budoucí věci mohou být předmětem závazku. Nicméně není možno se zřici pozůstalosti, o níž doposud nebylo zahájeno dědické řízení, ani vůči ní učinit jakýkoliv příslib, a to ani se souhlasem budoucího zůstavitele, nežli za podmínek podle zákona.“²¹*

CC umožňuje několik možností, jak naložit s dědictvím:

- dědic může dědictví odmítnout
- dědictví bude dědicem přijato jako celek
- dědictví bude přijato pouze co do výše aktiv

Zde bych se ráda zmínila o komparaci se zákonem č. 89/2012 Sb. neboli novým občanským zákoníkem, kde je zmíněna tzv. výhrada soupisu, kdy se sepisuje veškerý majetek (inventář). Domnívám se, že dědictví v CC, související s aktivy, umí NOZ řešit tímto postupem.

²¹ ŠEJDL, J.: *Základní charakteristika dědického práva ve Francii*. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno. Masarykova univerzita, 2012 [online]., vol. 20, no. 3, p. 305-310. s. 306. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/18701> [vid. 2.3.2016].

CC rozeznává čtyři druhy testamentů:

- holografický
- autentický
- mystický
- privilegovaný

Ač jsou čtyři typy možných závětí, nejvyužívanějším typem je závěť holografická nebo také jinak holografní. Tomu bych se v následujících řádcích ráda věnovala podrobněji.

Holografní testament, pocházející z řeckého *holos*, což znamená úplný a *grafie* – záznam, je typem poslední vůle, který se vyznačuje sepsáním vlastní rukou zůstavitele a především opatření jeho vlastním podpisem. Aby byla vůbec taková závěť považována za platnou, nestačí pouze vlastnoruční podpis zůstavitele. Další neméně důležitou podmínkou je dokument sepsaný celý vlastnoručně, opatřený dnem, měsícem a rokem napsání a ideální je celý testament očíslovat. Uvedení data je důležité kvůli určení způsobilosti zůstavitele v den zpracování. Ideální forma je co nejsrozumitelnější – na počátek uvést „*Ceci est mon testament*“ neboli „Tohle je můj testament.“ Tímto se zůstavitel vyhne jakýmkoli problémům spojených s následnou interpretací a pochopením celého jeho testamentu. Mezi další náležitosti řadíme údaje o dědicích, čili jméno, adresa a případně vztahy důležité pro dědické řízení. Jako má většina dokumentů své rizika, i tento se potýká s možnými problémy ve formě nebo obsahu. Ovšem co do chyb je nejméně rizikový ze všech typů závětí, které francouzský občanský zákoník nabízí.²²

Co se týče následného postupu, zde už vstupuje do popředí osoba notáře, kterému se musí závěť předat. Pokud jsou nějaké pochybnosti o správnosti sepsané závěti, je dobrá konzultace ještě za dob života zůstavitele. Za současné techniky nemá žádnou právní hodnotu nahrávání celého procesu pořizování

²² Dossier Familial [online]. CHEYSSON, N. *Comment rédiger son testament?*. 17.4. 2013. Dostupné z: <http://www.dossierfamilial.com/famille/succession/comment-rediger-son-testament-55841> [vid. 2.3. 2016].

poslední vůle na video, napsání na PC nebo na stroji nebo jakákoli kopie. Všechny tyto možnosti jsou pro potřeby dědického řízení ve Francii naprosto irelevantní a není k nim přihlíženo.²³

Autentický typ závěti (*le testament par acte public*) je závěť, u které je nutná přítomnost dvou svědků a musí být ve formě notářského zápisu.

Mystickým testamentem rozumíme testament s utajeným obsahem. Tento typ závěti není nutné sepsat jen zůstavitelem, ale může tím být pověřena i třetí osoba. Při sepsání závěti není nutná přítomnost svědků jako tomu tak bylo u autentického typu závěti. Utajení spočívá v zapečetění a předání notáři do úschovy. Tento akt už podléhá přítomnosti dvou svědků.

Existuje i závěť, která musí být pořízena za zvláštních okolností. Za situací, které nejsou standartní a které vyžadují zvláštní úpravu. Jedná se například o úmrtí vojáků, členů posádky lodí, nemocných při epidemii apod. takovému druhu závěti se říká privilegovaná a je nutné ji nahradit řádným testamentem, jelikož je zde časově omezená platnost.

Neexistence poslední vůle má za následek dědění na základě intestátní posloupnosti, která je zde označena jako zákonná dědická posloupnost. Zcela stěžejní je informace, zda – li měl zůstavitel v době úmrtí manžela nebo manželku a potomky. Pokud nejsou potomci, jsou jako dalšími zákonnými dědici označeni rodiče zůstavitele a pokud není zůstavitel provdán nebo ženat, pak hovoříme dále o dědění podle dědických tříd (čl. 734) rozdělených podle článků z CC:

²³ Dossier Familial [online]. CHEYSSON, N. *Comment rédiger son testamen?*. 17.4. 2013. „Pour éviter que votre testament ne disparaisse (qu'il soit égaré, voire détruit), le mieux est de le confier à un notaire. Celui-ci le fera enregistrer au fichier central des dispositions des dernières volontés. Le notaire chargé du règlement de la succession a l'obligation de consulter ce fichier : il saura alors si un testament a été établi et auprès de quel notaire il est déposé. Il est également possible de conserver son testament chez soi ou de le déposer dans un coffre en banque, mais le risque est qu'il ne soit pas découvert à temps. Quoi qu'il en soit, un testament olographe devra être remis entre les mains d'un notaire qui se chargera de l'ouvrir après décès du testataire. Enregistrer ses dernières volontés sur une cassette vidéo ou audiovisuelle : ces enregistrements n'ont aucune valeur juridique. Écrire son testament à la machine à écrire ou sur un ordinateur : il ne sera pas valable, même si toutes les pages comportent la signature manuscrite du testateur. Écrire son testament à deux, avec son conjoint ou son concubin, ou le faire signer par ces derniers : il sera nul ; chacun doit faire son propre testament. Éviter également les doubles au carbone ou les photocopies, qui n'ont aucune valeur juridique.“ Dostupné z: <http://www.dossierfamilial.com/famille/succession/comment-rediger-son-testament-55841> [vid. 2.3. 2016].

- děti zůstavitele a jejich potomci (čl. 735)
- otec a matka, sourozenci a potomci sourozenců (čl. 736)
- předci jiní než rodiče (čl. 739)
- příbuzní pocházející od společného předka kromě sourozenců (čl. 740)

V původní úpravě CC měl manžel nebo manželka společně s potomky nárok jen na čtvrtinu pozůstalosti. Tento nárok byl pouze užívacím právem. Po úpravách, které během let probíhaly, dospěla Francie k bodu, kdy je nutné dbát i na SJM, které musí být vypořádáno. Teprve poté přichází na řadu dědění ze zákona. Rovněž již existuje větší volnost v rozhodování zůstavitele, zda – li, dle čl. 757, bude existovat čtvrtina pozůstalosti nebo jen užívací právo k pozůstalosti. Manžel či manželka získají užívací právo na polovinu pozůstalosti. Je zajímavým faktem, že soud může stanovit vyšší doživotní renty, ve kterou lze užívací právo proměnit.²⁴

Samozřejmě, že i ve francouzském dědickém právu má důležitou roli notář. Sepisuje listiny, ověřuje je, poskytuje úschovu. Má zkrátka obdobné pravomoci a povinnosti jako český notář. Dle rozsudku soudního dvora ze dne 24. května 2011 je důležité zmínit, že podmínkou notářství je státní příslušnost.²⁵ Rozsudek je jistě i zajímavý v tom, že uvádí výčet notářských pravomocí s odkazem na příslušné normy nastavené v rámci Evropské Unie.

V 19. století byli francouzští notáři rozděleni do tříd, které rozdělovaly i výši notářské kauce.²⁶ Faktem je, že společnost revoluční Francie byla velmi rozdílná z hlediska společenského postavení, na což poukazují výše. Proto není

²⁴ . MALÁ, L.: *Základní rámec hmotného dědického práva ve Francii*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně 20. ročník. 5/2014 s. 10 - 11. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2014_5.pdf [vid. 2.3.2016].

²⁵ InfoCuria – Judikatura Soudního dvora [online]. Rozsudek soudního dvora ze dne 24. května 2011.sp.zn. C-50/08 Bod 64. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d54b3cae8af5c54bf5b6a4ed2729e6f48a.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuSbhz0?text=&docid=81986&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=658712> [vid. 2.3.2016].

²⁶ BALÍK, S.: *Střípky z historie* 29. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně 20. ročník. 4/2014. s. 49. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2014_4.pdf [vid. 3.3.2016].

divu, že i notářská profese byla dělená na tzv. lépe situované notáře a notáře s méně honosným postavením především z hlediska svých provizí.

3 Úprava dědického práva v ABGB

3.1 Vznik a prameny ABGB

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie německy, Všeobecný rakouský občanský zákoník česky, jinak známý také pod zkratkou ABGB nebo VOZ. Jedná se o jednu z nejslavnějších kodifikací občanského práva vůbec, společně s CC z roku 1804, a to především z důvodu délky jeho účinnosti a také z důvodu své poměrně moderní podoby. Jeho působení se totiž datuje na více než 100 let a v některých částech se k jeho úpravám navrácí i dnešní občanský zákoník. Konkrétně se o této inspiraci rakouským zákoníkem budu věnovat až v druhé části mé práce. Na rozdíl ale od CC, který ve Francii platí s několika novelizacemi v posledních letech dodnes, nevznikl jako výsledek revolučních změn. Přesto však svou velikostí předčil veškerá očekávání a to nejen tehdejší společnosti. Jeho vypělost nás překvapuje dodnes.

Pro správnou interpretaci ABGB musí čtenář nutně nahlédnout do samotných pramenů, ze kterých zákoník vychází a ze kterých čerpá každý vydaný dokument. Zdroji samotného ABGB jsou především římské právo a právo přirozené. Prameny se dále dělí podle toho, zda byly romanistické či nikoli. Je jasným faktem, že romanistickým zdrojem je recepce římského práva. Za neromanistické zdroje je považováno například židovské právo nebo německá kultura. Mezi prameny se rovněž řadí i velmi rozsáhlé *dilo Allgemeines Landrecht für die preussischen staaten* – ALR neboli Všeobecné pruské zemské právo z roku 1794.²⁷

Konkrétní doklad o tom, že zákoník vycházel i z práva římského může sloužit fakt, že za podklad k dědickému právu sloužil princip zachování hodnot, kde bylo třeba především chránit hodnoty tzv. *inter vivos*, ale i *mortis causa*. Význam těchto hodnot je následující – dědictví bylo generační záležitostí a bylo

²⁷ HORÁK, O.: *Inspirační zdroje kodifikace 1811 – 1937 – 2011*. In: VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J. a SCHELLE, K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5613-8. s. 73.

dále předáváno nejbližším příbuzným a potomkům. A to platilo i pro generace budoucí.²⁸

Vznik rakouského občanského zákoníku podněcovala řada historických událostí a než se dospěl do podoby, v jakém ho známe dnes, předcházelo mu několik zlomových událostí. Změna občanského práva byla nutná již v dobách absolutismu, kdy bylo právo značně rozdrobené a bylo třeba jej zcelit a vytvořit jeden silný dokument platný pro všechny. V právu takovou roztržitost a nepřehlednost nazýváme partikularismem. Bohužel pro naše země, nastala větší změna až na počátku 18. století. Do této doby byly snahy o silnější postavení práva poměrně bezvýznamné. Občanské právo prošlo v průběhu let několika pokusy o kodifikace. Ať to již byla snaha Marie Terezie nebo Josefa II. Pro všechny tyto snahy platilo, že měly být platné, dokud nebyly derogovány jiným právním předpisem.²⁹

Až za vlády císaře Františka I. byla nařízena úprava občanského zákoníku, který už žádal po obměně, aby se tak přizpůsobil požadavkům společenského života. Jelikož žádný zákon nemůže vzniknout, aniž by existovala potřeba znalostí sociálních poznatků u zákonodárců. Sankci císař ABGB udělil až po delší době a po změně několika paragrafů 26. dubna 1811.³⁰ „*Zákon byl vyhlášen patentem, čís. 946 Sb. z. s., s platností pro všechny země, které v té době tvořily rakouské císařství, vyjma země koruny uherské. Účinnosti nabyl dnem 1. ledna 1812.*“³¹

V českých zemích měl rakouský zákoník poměrně velký úspěch. Účinný byl pro české území. Na území Slovenska se ovšem rakouský zákoník neujal tak pevně, jako na našem území. Zde spíše proběhly pokusy o zavedení zákoníku do

²⁸ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a ADAMOVÁ, K.. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7. s. 507.

²⁹ SCHELLE, K. a TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. [online] Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7. s. 8.
Dostupné z: http://knihy.abz.cz/imgs/teaser_pdf/9788074181467.pdf [vid. 7.3. 2016].

³⁰ SCHELLE, K. a TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. [online] Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7. s. 15.
Dostupné z: http://knihy.abz.cz/imgs/teaser_pdf/9788074181467.pdf [vid. 7.3. 2016].

³¹ SCHELLE, K. a TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. [online] Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7. s. 16.
Dostupné z: http://knihy.abz.cz/imgs/teaser_pdf/9788074181467.pdf [vid. 7.3. 2016].

praxe. Československá republika přijala ABGB do svého právního řádu zákonem č. 11/1918 Sb. Důvodová zpráva k NOZu hovoří o rakouském občanském zákoníku takto: „*Rakouský všeobecný zákoník občanský je stále hodnocen jako pozoruhodné a myšlenkově konzistentní dílo spočívající na koherentním filosofickém základu. Platil však jen na území Českého království, nikoli na Slovensku.*“³² Proto vyvstala potřeba odstranění právního dualismu, k jehož úspěšnému dokončení bylo potřeba rekodifikace, která započala v roce 1920. Návrh československého občanského zákoníku byl hotov v roce 1937.³³

O tom, jak široce bylo působení zákoníku úspěšné na Slovensku, a v Podkarpatské Rusi existují dokumenty, jako je například komentář k Československému obecnému zákoníku, jehož zpracování je velmi precizní.

Je pravdou, že podoba ABGB se formovala z hlediska společenských potřeb. Domnívám se tedy, že zákoník je dílem nejen právním a historickým, jehož kořeny sahají až do samotného přirozeného práva, ale rovněž dílem společenským utvářejícím pevný řád pro společnost, který lidé respektovali a ctili ho desítky let.

3.2 Struktura ABGB

Všeobecný občanský zákoník byl obecně na svou dobu poměrně velkým překvapením, co se týče samotného způsobu vyjadřování i samotného rozsahu. Měl celkem 1502 paragrafů, které byly rozčleněny dle institucí, kterých se týkaly. Členil se do třech dílů – O právu osob, O právu k věcem, O ustanoveních, právu osob a právu k věcem společných. Díly se dále členily do samostatných kapitol.

Pokud čtenář hledá úplné znění občanského zákoníku, zjistí, že je vydán pod č. 946/1811 jako vyhlášovací císařský patent. Počátek zákoníku je tak pojat jako oficiální prohlášení samotného císaře Františka I. o tom, kdo se zavazuje k jeho obsahu a především, že je jím povinen se řídit každý občan, jenž žije v uvedené části země.

³² RNDr. NEČAS, P., v.r. JUDr. POSPÍŠIL, J. v.r.. *Důvodová zpráva k NOZ. In: Pracepropravniky.cz.* [online].3.2.2012. Dostupné z: <http://www.pracepropravniky.cz/zakony/novy-obcansky-zakonik-duvodova-zprava> [vid. 20.3.2016].

³³ tamtéž

Poté následují obecná ustanovení o zákoníku. Jsou označeny jako úvodní paragrafy O zákonech občanských vůbec. Jedná se o ustanovení § 1 – 14. Zde je zakotvena všeobecně známá zásada „neznalost zákona neomlouvá“ jako ustanovení § 4, jehož znění je následující: *„Zákony občanské zavazují všechny občany těch zemí, v kterých byly vyhlášeny. Občané vázání jsou těmito zákony i tehda, když vně státu něco činí a předseberou, pokud se jimi osobní jejich způsobilost, to činiti a předsebráti, obmezuje, a pokud to, co učinili a předsevzali, má zároveň v těchto zemích právní účinek míti.“* a ustanovení § 2: *„Když zákon náležitě jest vyhlášen, nemůže nikdo se omlouvati, že by mu znám nebyl.“*³⁴

Po úvodním vyhlášení císařem a prvních obecných 14 paragrafech již začínají samotné díly. V prvním díle O právech osob jsou zakotvena přirozená lidská práva, jakož i zákaz otroctví. Manželství je věnována kapitola druhá, jejímž obsahem je především vznik manželství nebo, kdo je nezpůsobilý manželské smlouvy kupříkladu z hlediska náboženské víry nebo z hlediska svého duševního stavu.

Kapitola třetí se dotýká práv rodičů a dětí. Je zde zakotvena vyživovací povinnost rodičů k dětem včetně povinnosti otce k platbě alimentů, jak to známe ze zákona dnes. Dle mého názoru je zde poznat dominantní působení muže resp. otce ve společnosti, což je typickým znakem společnosti 19. století. K této úvaze mě přimělo ustanovení § 147, kde je řečeno, že: *„Práva, která příslušejí zvláště otci jakožto hlavě rodiny, jsou mocí otcovskou.“*³⁵ V následující kapitole se zákoník věnuje dalšímu institutu známého z dnešní právní praxe a to poručenství a opatrovnictví.

Dílu druhému jsou věnovány ustanovením § 285 – 530 a nazývá se O právu k věcem. Je zde popsán způsob nabývání vlastnictví např. přivlastněním nebo tzv. příbytím. Považuje vlastnictví za souhrn věcí jak hmotných, tak i nehmotných.

Dále obsahuje právo dědické. Rozsah je pod ustanovením § 531 – 858 a dotýká se přesně těchto kapitol:

³⁴ § 2, 4 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 12. 3. 2016].

³⁵ § 147 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 13. 3. 2016].

- Kapitola osmá – O právu dědičném
- Kapitola devátá – O pronesení poslední vůle vůbec a o testamentech zvláště
- Kapitola desátá - O substituci a o fideikomisech
- Kapitola jedenáctá – O odkazech
- Kapitola dvanáctá – O obmezení a zrušení poslední vůle
- Kapitola třináctá – O posloupnosti v dědictví ze zákona
- Kapitola čtrnáctá – O dílu povinném a o počítání v díl povinný nebo dědičný
- Kapitola patnáctá – O uvázání se v dědictví
- Kapitola šestnáctá - O společenství práva vlastnického a jiných práv věcných

Podrobnější popis dědického práva upraveného rakouským zákoníkem poskytnu v následujících podkapitolách.

Díl druhý se týká práv k věcem. Jsou zde upraveny smlouvy, dlužní smlouvy, darování, úschova (v zákoníku značené jako schování), půjčka, zápůjčka, zmocnění, smlouva směnečná a trhová, nájem a pacht nebo tzv. smlouvy svadební.

Poslední díl nese název O ustanoveních, právu osob a právu k věcem společných. Dotýká se práv a závazků – jejich zdvižení, změnách a promlčení.

3.3 Dědické právo v ABGB

Struktura dědického práva v rakouském občanském zákoníku je nastíněna již v předchozí podkapitole. Fakticky se dá říci, že rozsah zpracování by se dal teoreticky srovnat se současnou právní úpravou. Ačkoliv i nynější občanský zákoník má oproti ABGB o skoro padesát paragrafů méně. Nicméně i takto je patrné podrobnější propracování celého tématu.

Dle ustanovení § 531 je definicí pozůstalosti souhrn práv a závazků zemřelého a právo dědičné je pak dle ustanovení § 532 právo výhradní (výlučně)

k celému majetku zůstavitele nebo jen k jeho dílu. Je to právo věcné a rozlišuje se osoba dědice a zůstalost.³⁶ Již v ustanovení § 533 je zmíněn institut dědické smlouvy jako jedna z podmínek dědického nároku vedle dědění ze zákona a testamentu neboli závěti.

Kapitola devátá obsahuje podmínky, za nichž vznikají testamentsy. Zákoník o něm hovoří doslova jako o projevu poslední vůle zůstavitele, kterým celé jmění nebo jen jeho část odvolatelně postupuje dále.³⁷

O svěřenectvích a o náhradních dědicích pojednává kapitola desátá. Náhradnictví neboli substitute a fideikomisa neboli svěřenectví. Svěřenectví je upraveno v ustanovení § 608: *„Pořizující může dědice svého zavázati, aby postoupil dědictví ujaté po své smrti anebo v jiných případnostech určitých druhému jmenovanému dědici. Kterézto nařízení slove substitute fideikomisární. Substitute fideikomisární mlčky v sobě zavírá substituci obecnou.“*³⁸

Kapitola jedenáctá se týká odkazů, ke kterým se, jako k jednomu z institutů, vrací ve své úpravě i zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Podmínkou odkazu je způsobilost dědit. Ti, kterým zůstavitel odkazuje, se nazývají odkazovníky. Zůstavitel je pak pořizujícím a může rovněž odkázat své jmění pouze určité skupině osob – příbuzným, služebným nebo chudým. Odkazu se budu dále věnovat v další podkapitole.

Zůstavitel smí svou poslední vůli omezit a to časově, příkazem nebo projevem úmyslu. Způsoby omezení jsou upraveny v kapitole dvanácté.³⁹

Kapitola třináctá obsahuje zákonnou dědickou posloupnost, v níž ustanovení § 731 rozděluje dědice do šesti pokolení, které zákoník později, v novelizaci z 12. října 1914, rozdělil celkově do čtyř dědických tříd:

³⁶ § 531, 532 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 13. 3. 2016].

³⁷ § 552 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 13. 3. 2016].

³⁸ § 608 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 13. 3. 2016].

³⁹ SCHELLE, K.: *Zakotvení dědického práva v rakouském občanském zákoníku*. In: VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J. a SCHELLE, K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5613-8. s. 141.

- První třída – děti a jejich potomci
- Druhá třída – otec a matka, jejich sourozenci a jejich potomci
- Třetí třída – dědové a báby se sourozenci rodičů a jejich potomky
- Čtvrtá třída – první pradědové a prabáby⁴⁰

Díl povinný a počítání v něm je definováno v následující kapitole. Je zde pamatováno na své děti jakožto nepominutelné dědice a pokud nemohou dědit potomci, tak musí být zohledněni rodiče.

Kapitola patnáctá se dotýká soudního projednání dědictví. Dědic musí prokázat právní nárok podle závěti, dědické smlouvy nebo nárok na dědictví ze zákona. Dědic musel uvést, zda – li zde existuje výhrada soupisu. Upravuje i situaci, kdy měl zůstavitel dluhy a dědic za ně přebíral odpovědnost. Soud celou situaci přezkoumal, a pokud byly veškeré podmínky splněny, mohlo být o dědictví rozhodnuto kladně vydáním tzv. odevzdací listiny.⁴¹

Na základě výše zmíněných kapitol se dá říci, že dědické právo zakotvené v rakouském občanském zákoníku poskytlo základ dědického práva současnosti. Obecně lze o dědictví dle ABGB tvrdit, že podmínkou pro naplnění dědického práva je smrt pozůstalého. Jmění, ke kterému je později přihlíženo, je souhrnem aktiv i pasiv. I toto je jednou z podmínek vzniku dědického nároku. Zákoník rovněž rozeznává smrt osob fyzických a tzv. občanské smrti, což jsou smrti osob, které vykonaly řeholní sliby. Takové osoby měly soudem ustanoveného opatrovníka a ten spravoval jmění zůstavitele (řeholníka) až do jeho smrti.⁴²

Dědické právo mohlo vzniknout jen na základě zůstavitelovy vůle. ABGB rozeznává úkon jednostranný, jímž byl učiněn testament, dvoustranný, což byl institut dědické smlouvy nebo dědění na základě zákona. Institut dědické smlouvy

⁴⁰ SCHELLE, K.: *Zakotvení dědického práva v rakouském občanském zákoníku*. In: VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J. a SCHELLE, K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5613-8. s. 142.

⁴¹ *Občanský zákoník: komentář*. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. s. 19.

⁴² ROUČEK, F. a SEDLÁČEK J. (eds.). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 80-85963-60-4. s. 8.

je upraven ustanovením § 533 a dále ustanovením § 602. Instituty se mohly samozřejmě navzájem spojovat, a tudíž vznikala složitý úkol pro tehdejší notáře. Nicméně si tyto složitosti uvědomují i notáři dnešní doby, ale o této problematice se zmíním v kapitole o soudobém dědickém právu.

Způsobilost dědit měla fyzická i právnická osoba. Byly to takové osoby, které měly právo nabývat majetek. Dokonce právnická osoba mohla být i pozůstalostí založena. Naopak nezpůsobilý dědit byl ten, kdo se dopustil zločinu proti zůstaviteli, kdo zůstavitele donutil nebo lstí přiměl k poslední vůli, osoby, které se dopustily krvesmilství nebo cizoložství nebo manželka, která nedodržela lhůt dle ustanovení § 120 („*Bylo-li manželství za neplatné prohlášeno, rozloučeno nebo smrtí mužovou rozvázáno, nemůže žena, jsouc těhotna, prve než slehne, a vzejde-li o její těhotnosti pochybnost, prve než projde šest měsíců, znovu v manželství vejíti; jestliže by však podle okolností nebo podle svědectví znalců se nepodobalo, že by byla těhotna, tehdy může po třech měsících v hlavním městě úřad zemský, a na venkově úřad krajský dispensaci udělit.*“⁴³) ztratila dle ustanovení § 121 to, co jí bylo dědickou smlouvou nebo testamentem zanecháno.

3.4 Testament

Testamentu neboli závěti se věnuje kapitola devátá O pronesení poslední vůle vůbec a o testamentech zvláště. Zákoník definuje testament jako „*pořízení, kterým někdo jmění své nebo část jmění svého jedné neb několika osobám odvolatelně pro případ smrti postupuje, slove poslední vůle*“⁴⁴

Jen způsobilá osoba mohla poslední vůli sepsat. Způsobilá osoba byla taková osoba, která nebyla prohlášena za nezpůsobilou. Takovými osobami byly: osoby mladší 14 let, jejichž jedinou možností bylo učinit testament před soudem nebo před notářem (§ 569), dále testament nemohly pořizovat osoby „šílené nebo blbě“, což bychom mohli dle dnešních úprav definovat jako osoby s omezenou nebo dokonce odejmutou svéprávností a to díky duševní poruše, osoby, které byly

⁴³ § 120 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 13. 3. 2016].

⁴⁴ § 552 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 14. 3. 2016].

odsouzeny k trestu smrti nebo k trestu těžkého žaláře (§ 574)⁴⁵ a dle ustanovení § 573 řeholníci.

Testament musel mít určitou formu a musel splňovat určité podmínky, aby mohl být uznán jako platný. Sám zůstavitel musel sepsat svou poslední vůli, nikdo jiný nesměl být pověřen jmenováním dědiců. Testament nesměl být rovněž sepsán za předpokladu, že byl zůstavitel opilý nebo duševně nepřičetný. Mohl být činěn písemnou i ústní formou, před soudem i mimo soud a dokonce i před svědky nebo beze svědků (§ 577).

Závěť mohla být i omezena a takové případy byly uvedeny pod ustanoveními § 695 – 726. Jednalo se o případ výminku, určení času a příkazu. Výminka byla podmínka nějaké události, která musela být splněna.

Ustanovení § 578 a následující rozlišují několik druhů testamentů, které se dělily na řádné a mimořádné, které vznikaly za nestandardních okolností. Řádné se dále dělily na soukromé a veřejné. Mezi řádné testamenty se řadily:

- Holografní testament (§ 578)
- Alografní testament (§ 579)
- Ústní testament (§ 585)
- Testament soudní (§ 587)
- Testament ve formě notářského zápisu (§ 589)⁴⁶

Holografní testament je druh poslední vůle, kterou zůstavitel musí sepsat vlastní rukou a vlastnoručně ji také podepsat. Tento druh závěti je možné učinit i beze svědků, ale je zde neprolomitelná podmínka vlastnoručního podpisu. Není nutností uvádět dobu a místo sepsání. Mohl být sepsán v jakémkoli jazyce vyjma hebrejštiny.

⁴⁵ SCHELLE, K.: *Zakotvení dědického práva v rakouském občanském zákoníku*. In: VOJÁČEK, L., TAUCHEN J. a SCHELLE K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5613-8. s. 142.

⁴⁶ SCHELLE, K.: *Zakotvení dědického práva v rakouském občanském zákoníku*. In: VOJÁČEK, L., TAUCHEN J. a SCHELLE K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5613-8. s. 143 - 144.

Alografní testament je způsob závěti, kdy zůstavitel požádá třetí osobu o sepsání za přítomnosti minimálně dvou svědků. Tato osoba musí poslední vůli stvrdit vlastnoručním podpisem. Paragraf uvádí svědky tři, ovšem při sepisování je přítomnost dvou postačující. Podpis svědků je rovněž vyžadován. Zákoník pamatuje i na případy, kdy zůstavitel trpí neschopností číst nebo psát. Pokud neuměl nebo nebyl schopný psát, mohl přidat znamení ruky a to opět za přítomnosti tří svědků. V případě, kdy neuměl číst, musel jeden ze tří svědků, z nichž zbylí dva si ji přečetli dopředu, tuto závěť přečíst a potvrdit tak jeho vůli. Za svědka se považuje i sepisovatel – „*Ten, kdo poslední vůli psal, může vždy také svědkem být.*“⁴⁷

Při poslední vůli činěnou ústně, museli být přítomni opět tři svědci, kteří museli být přítomni, aby poté mohli stvrdit, že k poslední vůli skutečně došlo a že se nejedná o omyl. Rovněž se pokládá za užitečné, aby tuto závěť každý samostatně sepsal.

Soudní testament mohl být uskutečněn buď písemně, nebo ústně před soudem, který se skládal alespoň ze dvou soudních osob, které složil přísahu, a jedna z nich musela vykonávat soudní praxi v místě, kde byla poslední vůle sepisována. Pokud byla akutní potřeba o sepsání testamentu, mohli se soudní osoby odebrat do bydliště zůstavitele, vyslechnout ho a sepsat přesně datovaný protokol. Zde už hovoříme o testamentu ve formě notářského zápisu. Dle ustanovení § 587 je za soudní testament písemný považován takový úkon, kdy zůstavitel sám o sobě sepsal svou poslední vůli, sám ji podepsal a poté ji předal soudu. Pokud chtěl učinit ústní soudní testament, musel u soudu pronést svou vůli, ten jí sepsal a jako protokol ji zapečetil a uložil.

⁴⁷ § 581 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 15. 3. 2016].

Za mimořádné testaments ABGB považoval:

- Testament privilegovaný
- Testament mystický
- Testament společný

Mezi testaments privilegované řadíme dle zákoníku takové, jaké byly kupříkladu porízené při plavbě lodí, v místech, kde probíhala morová nebo jiná epidemie, anebo vojenské testaments, které ale roku 1922 s přijetím nového služebního řádu pozbyly svou potřebnost.⁴⁸ Pokud hovoříme o testaments porízeného při plavbě lodí nebo za epidemie, pak je nutné vědět, že takové závěti pozbývaly svou platnost šest měsíců po skončené plavbě nebo po epidemické vlně. Rovněž bylo potřeba dvou svědků.

Mystické testaments poskytovaly zůstaviteli možnost, aby odkázal na již dříve učiněný přípis. Společnými testaments se rozumí takové, které se mohly zřizovat jen mezi manželi, kdy figurovali jako vzájemní dědicové.⁴⁹

3.5 Odkaz a dědická smlouva

3.5.1 Odkaz

První zmínku o odkazu zákoník uvádí již v kapitole osmé O právu dědičném a to konkrétně v ustanovení § 535. Zákoník v tomto bodě poskytuje celkem srozumitelnou a jasnou definici odkazu včetně osob, které se na odkazu podílejí. „*Nebyl-li někomu zůstaven díl dědičný, který by se k celé pozůstalosti vztahoval, něbrž jen věc některá, jedna nebo více věcí jistého druhu, nějaká suma, neb nějaké právo, slove taková věc zůstavená, byť co do ceny činila třeba sebe větší část pozůstalosti, odkaz (legát), a ten, komu byla zůstavena, nepokládá se za dědice, ale toliko za odkazovníka (legatáře).*“⁵⁰ Z citovaného paragrafu je patrné,

⁴⁸ SCHELLE, K.: *Zakotvení dědičného práva v rakouském občanském zákoníku*. In: VOJÁČEK, L., TAUCHEN J. a SCHELLE K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5613-8. s. 145.

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ § 535 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 15. 3. 2016].

že osobu dědice zákoník označuje jako legatáře a odkaz je jinými slovy legát. Odkazem se jednoduše odkazovala věc určitého druhu, nikoliv však celé jmění. A to jak samostatně, tak mohl být počet těchto věcí vyšší.

Odkazu je věnovaná samostatná kapitola jedenáct, čítající 47 paragrafů. Ustanovují podmínky, za nichž musí být odkaz vytvořen, jaké možnosti má zůstavitel (v zákoníku jako pořizující), pokud chce využít institutu odkazu, postup při existenci dluhů, upraveno je zde i věno a dále rozdělení jistých věcí, které mohou být předem odkazu.

„Jedenáctá kapitola definuje podmínky odkazu. Tyto podmínky jsou v podstatě tři:

- *Platný testament, resp. poslední pořízení (může to být kodícil nebo dědická smlouva)*
- *Způsobilý odkazovník*
- *Způsobilý objekt“⁵¹*

U tohoto institutu byly důležité podíly, kterými dědicové disponovali. Pořizující měli v tomto směru pravomoc určit odvedení odkazu některému ze spoludědiců. Tento fakt dokládá ustanovení § 649.

„Pořizující, ustanovuje odkaz, naříditi může substituci obecnou nebo fideikomisární“⁵² Ustanovení tohoto paragrafu sděluje svým čtenářům, že zůstavitel může určit svěřenské nástupnictví (fideikomisární substituce) nebo obecné nástupnictví. Svěřenské nástupnictví je definováno zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník jako nařízení zůstavitele, aby po dědici, kterého sám povolal, nastoupil jiný dědic tzv. fideikomisař, kterého dále určí.⁵³

Odkazem mohlo být cokoliv, s čím bylo možné obchodovat. Odkázat se dalo, kromě věcí, i právo, činy nebo práce (§ 653).

⁵¹ SCHELLE, K.: *Zakotvení dědického práva v rakouském občanském zákoníku*. In: VOJÁČEK, L., TAUCHEN J. a SCHELLE K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5613-8. s. 145.

⁵² § 652 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákoník rakouský. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 16. 3. 2016].

⁵³ § 1512 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 16. 3. 2016].

Zajímavostí byl jistě fakt, kdy se slovům, která pořizující vyslovil, mohl přiřkládat zvláštní význam. V tomto případě platilo pravidlo, kde se výslovně hledělo na přání zůstavitele. (§ 655)⁵⁴

Odkaz mohl být učiněn jen z věcí, které byly součástí celého dědictví. To znamená, že pokud se tyto věci pozůstalosti netýkaly, dědic musel odkazníkovi tyto věci opatřit ve stavu, v jakém byly uvedeny zůstavitele v odkazu. Toto ustanovení se týkalo i hotových peněz. (§ 658)

Institutem odkazu mohlo být odkázáno i něco, co se mělo vydávat v pravidelných intervalech. Mohl to být rok nebo měsíc. Lhůta počínala běžet ode dne zůstavitelovy smrti. (§ 687)

Zákoník se v ustanovení § 690 zmiňuje i o situaci, kdy může být celé pozůstalost tvořena jednotlivými odkazy. V této situaci mohl dědic žádat pouze náhradu výdajů, které mu vznikly při vyřizování pozůstalosti.

3.5.2 *Dědická smlouva*

Institut dědické smlouvy je nastíněn § 602, kde je řečeno, že dědickou smlouvy mohli uzavřít mezi sebou jedině manželé a tudíž odkazuje na kapitolu o smlouvách svadebních (kapitola 28, § 1217 – 1266).

Dědická smlouva, zákoníkem označovaná jako smlouva dědičná, jakožto dvoustranný úkon, mohla nejen pozůstalost zřídit, ale jeden z manželů mohl jednostranně toto pořízení odvolat. Nebylo možné ji však zrušit jednostranně a muselo být pamatováno rovněž na případné potomky jako na nepominutelné dědice.⁵⁵ Musela být dodržena písemná forma. Omezit tento typ pozůstalosti lze podle zákoníku výminkem, což znamená určením si určitých podmínek, za jejichž splnění právo teprve započne existovat.

Aby mohl zůstavitel činit poslední pořízení a nebyl pouze vázán dědickou smlouvou, existovala podle ustanovení § 1253 tzv. čistá 1/4 majetku, která

⁵⁴ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a ADAMOVÁ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7. s. 504.

⁵⁵ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a ADAMOVÁ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7. s. 503.

nikomu nebyla odkázána a která nebyla ničím zatížena. Pokud zůstavitel neučiní toto poslední pořízení, kde se o ¼ majetku má rozhodnout, dědí se z hlediska intestátní zákonné dědické posloupnosti.

Rakouský zákoník musel ve svých ustanoveních pamatovat i na situaci, kdy by zůstavitel využil více dědických titulů. „*Dědická smlouva (i s intabulačními účinky⁵⁶) nebyla na překážku tomu, aby žijící manžel mohl svobodně nakládat svým jměním. Právo, které z této smlouvy vznikalo, předpokládalo smrt zůstavitele a nemohlo být smluvním dědicem, pokud ten nepřežil zůstavitele, na jiné osoby ani převedeno ani nemohlo z něho být požadováno zajištění za účelem budoucího dědictví.*“⁵⁷

3.6 Intestátní dědická posloupnost

O posloupnosti v dědictví ze zákona, kapitola třináctá, ustanovení § 727 – 761. V této části se ABGB věnuje zákonné dědické posloupnosti. Tato posloupnost zcela zjevně nastává za situace, kdy zůstavitel nezanechal poslední vůli. Pokud však existuje platné poslední pořízení, pak dědicům případně dědický podíl, který dle následující kapitoly případně dětem (také ale vnukům a pravnukům), případně rodičům (také dědové a báby), pokud děti neexistují. Tento povinný díl se počítá jako 1/2 náležející dětem zůstavitele dle ustanovení § 765.

Pokud byla vyčerpána možnost dědění dle závěti, pak zákoník hovoří o tzv. spadnutí prvotním. Ze zákona mohou dědit ti, kteří nebyli vyděděni nebo se nevzdali svého práva na dědictví.

Zákoník se musel vypořádat i se situací, kdy existovaly všechny tři dědické tituly současně. Nejen o této problematice sepsal Jan Kříž, c.k. soudní adjunkt v Opavě do časopisu Právník článek O posloupném spadání dědictví, kde

⁵⁶ *intabulační* – právotvorná, vkladová. Znamená to přesněji zápis vlastnického práva do veřejných knih.

JUDr. ŠUSTROVÁ, D.: *Katastr nemovitostí: nové zásady jeho vedení od 1. ledna 2014*. In: Bulletin Advokacie [online odborný časopis]. Publikováno 30. 4. 2014. Autorka pracuje jako vedoucí Kanceláře úřadu Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu. Dostupný z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/katastr-nemovitosti-nove-zasady-jeho-vedeni-od-1.-ledna-2014?browser=mobi> [vid. 16.3.2016].

⁵⁷ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a ADAMOVÁ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7. s. 503.

se zmiňuje také o této situaci. Poukazuje na tři paragrafy, kterých se dědické tituly a jejich subsidiarita dotýká. „*Zákon občanský, jenž na trojím základě dává průchod dědickému právu, totiž z poslední vůle zůstavitelovy, ze smlouvy dědičné a ze zákona (§ 533), stanovil zároveň v §§ 1253, 726 a 760 způsob, kterak titulové tito vespolek též subsidiární platnost míti mohou.*“⁵⁸ Díky této úvaze dospěl k šesti okruhům dědiců, jejichž posloupnost určil takto: přednost má dědická smlouva, poté postupuje dědictví na dědice, kteří jsou povoláni v závěti, poté ti, kteří jsou povoláni dědicem, dědici, kteří jsou stanoveni zákonem, pokud jsou odkazy, tak jsou ve skupině páté a nakonec jako odúmrtí případně pozůstalost státu.⁵⁹ Nastínil zde tedy zcela jednoznačný dědický postup.

Již v předchozích řádcích jsem se věnovala tomu, kolik vlastně zákoník obsahoval dědických tříd nebo, jak je v něm uvedeno, dědických pokolení (také parentely neboli linie). Předně je ale třeba připomenout, kdo mohl být zákonný dědic. Dle ustanovení § 730 to byli ti, kteří byli „*zůstaviteli manželským zrozením v nejbližším pokolení jsou příbuzní*“. Dle judikatury, uvedené v Komentáři k československému zákoníku občanskému, nejsou vzdálenější příslušníci povoláni k dědictví, pokud zde existují příslušníci bližší příbuzenské třídy.⁶⁰ Pro připomenutí zde uvedu zkráceně třídy, které v pozdějších novelizacích považoval zákoník za platné. V první třídě to byli děti neboli *descendenti*⁶¹, ve druhé třídě rodiče zůstavitele a jejich potomci čili jeho bratři a sestry, třetí třídu tvořili dědové a báby a sourozenci rodičů a jejich potomci a ve čtvrté třídě byli první pradědové a prabáby, kteří byli povoláni.

Posloupnost v praxi vypadala následovně. V případě zůstavitelovy smrti, kdy nezanechal žádnou poslední vůli, přichází na řadu první dědická třída, ve

⁵⁸ KRŮŽ, J.: *O posloupném spadání dědictví*. In: Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva. [online odborný časopis]. Praha: Ústav státu a práva AV ČR. ISSN 0231-6625.. s. 39.. 1866. Ročník 5. Dostupné z: <http://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:75b21074-4eb0-11e1-8486-001143e3f55c&q=O%20posloupn%C3%A9m%20spad%C3%A1n%C3%AD%20d%C4%9Bdictv%C3%AD> [vid. 16.3. 2016].

⁵⁹ tamtéž

⁶⁰ ROUČEK, F., a SEDLÁČEK J. (eds.). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 80-85963-60-4. s. 331. Rozhodnutí nejvyššího soudu. Gl. U. 160

⁶¹ *descendent* – potomek v sestupné posloupnosti

které se nachází děti zůstavitele. Těm případně celé dědictví a v případě, že je zde dětí více, pak nastává dělení rovným dílem. Nehraje zde roli pohlaví. Pokud neexistuje nikdo přímý od zůstavitele, pak další třídou jsou rodiče a sourozenci zůstavitele. Opět se zde dědí rovným dílem celé dědictví. V případě však, že jeden z rodičů zemře, pak se jeho polovina dělí mezi děti a potomky, kteří jsou po něm pozůstalí. Zemřou – li oba rodiče, pak se dělí poloviny dědictví otce i matky mezi jejich děti a potomky. Pokud zemře jen jeden z rodičů, který nemá děti ani potomky, pak dědictví připadá rodiči druhému. Zemřou – li rodiče oba a neexistují zde žádné děti ani potomci, pak nastává dědění dle třetí dědické skupiny, kde se nachází dědové a báby a jejich potomci. Dědictví se dělí na rovné dva díly – na dvě poloviny pro rodiče otce a pro rodiče matky a jejich potomky. Ve čtvrté třídě dědí zůstavitelovi prarodiče v případě, kdy třetí třída vymře bez existence dalších dětí nebo potomků.

Manželé byli v poměrně tíživé situaci. Pokud jeden z manželů zemřel, pak druhý z nich měl na celé dědictví nárok jen v případě, kdy nebyli možní dědicové první a druhé třídy a ani prarodičů.⁶²

Dle kapitoly čtrnácté je stále důležité si připomínat, že zde existovali nepominutelní dědicové, kterým byli nejen děti zůstavitele, ale i jeho rodiče. (§ 762) Institut nepominutelných dědiců mohl být prolomen jen v případě vydědění, které mělo své závažné důvody uvedené v ustanovení § 768. Ze stejného důvodu mohli dědictví pozbýt i rodiče.

⁶² DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a ADAMOVÁ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7. s. 497.

4 Komparace Code Civil a ABGB

Pro celkový přehled historického vývoje je užitečné porovnat pravděpodobně nejvýznamnější právní dokumenty posledních dvou století. Stručná komparace poslouží k uvědomění si, zda – li je nynější úprava o krok dál nebo nikoliv a jestli má význam se stále vracet k historickému jádru dědického řízení.

První rozdíl, který vnímám jako podstatný pro sled budoucích událostí je fakt, že CC, přijatý v roce 1804, vznikl jako důsledek bouřlivých revolučních změn. Tyto změny byly vyvolány nespokojeností s tehdejší francouzskou vládou, a tak není divu, když se francouzská společnost vzbouřila a volala po lepších podmínkách. Do celého procesu zasáhl Napoleon Bonaparte a po napoleonských válkách byl zákoník vytvořen a po několika změnách nabyt účinnosti. Oproti tomu VOZ (ABGB) nebyl výsledkem žádných dramatických změn, ale pouze zde byla snaha tehdejších vlád o odstranění rozdrobenosti práva. Občanské právo prošlo několikaletým vývojem, ale až za vlády císaře Františka bylo dílo, které spojovalo společnost po řadu let, úspěšně dokončeno. Ačkoliv vnímám ABGB jako dílo trvalejší hodnoty, zejména s ohledem na současné kodifikace občanského práva, CC je z hlediska úspěchu rovněž velkým dílem, protože vznikl z lidu. Zde pamatuji na zásadu, že „lid je zdrojem veškeré moci ve státě“. V CC ji vnímám intenzivněji.

Opakem je však postavení muže a ženy v zákonících. Po přečtení ABGB se domnívám, že ačkoliv je úloha žen v době rakouského zákoníku stále na jiné úrovni než dnes, tak je vidět pokrok k dnešní společnosti a k větší volnosti. Francouzský zákoník však zcela zřetelně propaguje nerovné postavení muže a ženy a vystihuje dominantní postavení muže.

Samotné dědické právo bychom v obou zákonících našli jako součást jedné z částí, ze kterých se díla skládají. Co do rozsahu jsou také vcelku shodné. Liší se o 52 paragrafů, přičemž CC je rozsáhlejší.

Další shodu spatřuji ve faktu, že obě díla vycházejí z jednoho stejného pramenu a tím je římské právo. Římské právo stojí jako základ pro většinu práva a ani zde tomu není jinak. Například se setkávám s faktem, že byla

upřednostňována testamentární posloupnost. Zakotvení římského práva nalezneme i v dědických smlouvách nebo v institutu nepominutelných dědiců.

Institut dědické smlouvy přináší velmi významný rozkol v obou úpravách. Ačkoliv ABGB je průkopníkem tohoto pro naši justici poměrně stále ještě nového institutu, v CC dědickou smlouvu nenalezneme. Mezi manželi existovala možnost užívacího práva na polovinu pozůstalosti. ABGB byl v tomto směru již modernějším

a přizpůsobivějším a dědickou smlouvou mohli manželé zaručit jeden druhému, že v případě, kdy jeden zemře, druhý bude zaopatřen. Dědické tituly se vlastně liší jen v tomto bodě. Dědictví ze zákona a testament mají oba společné.

Pro oba zákoníky existovaly čtyři dědické třídy, které sloužily k intestátní zákonné dědické posloupnosti. U obou nalezneme na prvním místě děti a potomky zůstavitele, v druhé jsou rodiče a sourozenci. Pak se úpravy mírně odlišují ve formulaci a to tak, že CC na třetím místě uvádí předky jiné než rodiče a na čtvrtém pak příbuzní pocházející od společného předka kromě sourozenců. ABGB je v tomto ohledu konkrétnější a hovoří ve třetí skupině o dědovi a bábě a ve čtvrté o pradědech a prabábách. Původně měl rakouský zákoník těchto tříd více, ovšem já vnímám jako pozitivní přínos fakt, že díky novelizacím byl seznam tříd postupně zkrácen a to zejména díky přehlednosti.

Posledním faktem, který bych v této kapitole ráda zmínila, je pravděpodobně nejdůležitější skutečnost vůbec. Úzce souvisí již s jedním z mých předchozích odstavců a tím je historický vliv na formování obou zákoníků. Nelze opomenout, že CC, na rozdíl od Všeobecného rakouského občanského zákoníku, platí, i s několikaletými novelizacemi, dodnes. Jádro zákoníku zůstává stejné, jen se přizpůsobuje soudobým potřebám společnosti. Rakouský zákoník svou účinnost pro naše země pozbyl v polovině 20. století a to díky přijetí nových ustanovení. Ačkoliv se v mnoha ohledech NOZ navrátil opět k institutům ABGB, CC přežil víceméně v té samé podobě dodnes. Domnívám se, že je to způsobené tím, že CC vznikl jako výsledek bojů za lepší podmínky pro fungování společnosti jako celku a ne jen jako nástroj ke sjednocení práv. Ačkoli uznávám, že i tento fakt je nesmírně důležitý a pro společnost přínosný.

5 Úprava dědického řízení v NOZ

5.1 Obecně o NOZ

Zákon č. 89/2012, jinak také laickou, ale i odbornou veřejností známý jako nový občanský zákoník, se stal v roce 2014 novou rekodifikací soukromého práva. Byla tak završena práce probíhající od roku 2000. Nahradil zákoník z roku 1964, který obsahoval propracovanější úpravu práva obchodního nebo kupříkladu práva rodinného. Nicméně vzorem pro vznik soudobého zákoníku byl návrh zákoníku z roku 1937, který ovšem přijat nebyl.⁶³ Tento rok spadá do období, které nebylo ani pro publikaci českých právních dějin příliš úspěšné. Historie říká, že na fakultách bylo v tomto období vyučováno především právo římské a právo veřejné a soukromé.⁶⁴ Soukromé právo se vyznačuje, na rozdíl od práva veřejného tím, že stanovuje práva povinnosti osob, které jsou si navzájem rovny. Nový občanský zákoník se ve své rekodifikaci snaží o co možná největší volnost v pravomocích jednotlivců.

Inspirací pro vypracování nového zákoníku byl nejen rakouský občanský zákoník z roku 1811, jehož vlivu budu věnovat celou následující kapitolu, ale také jiné evropské zákoníky, např. německý. Hlavním zájmem bylo oprostit se již definitivně od komunistického pojetí práva a celkově komunistického myšlení, které bylo ve společnosti a v právním smýšlení stále zakořeněné. Jako další pramen mohu uvést opět římské právo. Jelikož nový občanský zákoník vychází z ABGB, jehož stěžejním pramenem je právě římské právo, pak z něj nutně musí čerpat i NOZ. „Vzhledem k tomu, všeobecný občanský zákoník z roku 1811 z římského práva do značné míry vycházel, byla pozornost těch právně romanistických příspěvků, které se v Právniku přece jen objevily, zaměřena vlastně výlučně na problematiku soukromého práva.“⁶⁵ Exkurze do historie opět

⁶³ *Moderní úprava tradičního a vyzkoušeného.* In: Nový občanský zákoník [online průvodce rekodifikací]: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013 – 2015. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/obecna-cast/obecne> [vid. 17.3.2016].

⁶⁴ BALÍK S., BALÍK S. ml.: *Obecné dějiny státu a práva.* In: MASOPUST, Z. (ed.). *Právo a stát na stránkách Právnicka: 150 let českého právníckého časopisu.* Praha: Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i., 2011. ISBN 978-80-87439-05-0. s. 421.

⁶⁵ BALÍK S., BALÍK S. ml.: *Obecné dějiny státu a práva.* In: MASOPUST, Z. (ed.). *Právo a stát na stránkách Právnicka: 150 let českého právníckého časopisu.* Praha: Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i., 2011. ISBN 978-80-87439-05-0. s. 431.

potvrzuje, že římské právo se vyučovalo na fakultách již od roku 1882, čili z toho usuzují, že mělo již tehdy velký význam pro celý systém práva.⁶⁶

Na strukturu paragrafů jsou rozdílné názory dle toho, zda člověk s rekonstrukcí sympatizuje či nikoliv. Pro zastánce jsou jasné a stručné, pro odpůrce jsou zbytečně dlouhé. Nicméně, zákoník se snažil vypracovat jednotlivé paragrafy maximálně o dvou větách, ale v poměrně obsáhlých souvětích.

Po jazykové stránce se zákoník navrácí plně k českému jazyku a snaží se, samozřejmě s ohledem na individualizaci případu, vyhýbat cizím výrazům. Například nahrazuje výraz „zapsaný“ výrazem „registrovaný“. Předchozí občanské zákoníky z druhé poloviny dvacátého století užívaly slovakismy, kdežto nový občanský zákoník je vypustil. Ve svých formulacích užívá raději rozkazovací způsob „necht' vykonat“ namísto „je povinen vykonat“.⁶⁷

Pokud čtenář nahlédne do samotného zákona, pak zjistí, že úprava je velmi rozsáhlá. Zákoník totiž zrušil obchodní zákon v podobě, v jaké byl znám do té doby. Kromě družstev a obchodních korporací, veškeré paragrafy týkající se závazků sloučil zákoník do jedné úpravy. Rovněž samostatně existující zákon o rodině byl nahrazen občanským zákoníkem.

Zákoník jinak obsahuje, včetně závěrečných ustanovení, 3081 paragrafů členěných do celkem pěti částí:

- 1. část – obecná část
- 2. část – rodinné právo
- 3. část – absolutní majetková práva
- 4. část - relativní majetková práva
- 5. část – ustanovení společná, přechodná a závěrečná

Tyto části se nadále dělí na hlavy, díly, oddíly a případně pododdíly.

⁶⁶ BALÍK S., BALÍK S. ml.: *Obecné dějiny státu a práva*. In: MASOPUST, Z. (ed.). *Právo a stát na stránkách Právnicka: 150 let českého právníckého časopisu*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i., 2011. ISBN 978-80-87439-05-0. s. 430.

⁶⁷ *Moderní úprava tradičního a vyzkoušeného*. In: Nový občanský zákoník [online průvodce rekonstrukcí]: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013 – 2015. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/obecna-cast/obecne> [vid. 17.3.2016].

První část se věnuje definici soukromého práva, jakožto také dalším definicím základních pojmů, které zákoník dále ve svých ustanoveních využívá. V ustanovení § 2 připomíná naprosto zásadní věc v českém právním řádu a to skutečnost, že vše musí být vykládáno v souladu s Listinou základních práv a svobod a s ústavním pořádkem. Ustanovení § 26 je pro účely mé práce důležitý, jelikož stanovuje, že se smrt člověka prokazuje veřejnou listinou (§ 567 a násl.) po prohlídce těla zemřelého. Pokud tak nelze učinit, tak dle odst. 2 může soud určit den smrti sám. V dalších ustanoveních se věnuje kupříkladu institutu omezení svéprávnosti, kdy takto činit může pouze soud (§ 56, odst. 1). Další institut související s případným dědickým řízením se nachází v oddílu 4 a nese název domněnka smrti. Člověka, o kterém se lze důvodně domnívat, že zemřel, může soud prohlásit za mrtvého a pokud tak učiní, již se na něj hledí, jako by zemřel

(§ 71 odst. 1 a 2). Právníkům osobám je věnován díl třetí, kde je podstatný zejména zánik právnické osoby, ke kterému nedochází nikdy smrtí, čili nemůže dojít k jakémukoli dědickému řízení, ale dnem výmazu z veřejného rejstříku (§ 185). Pro tvorbu pozůstalosti jsou předmětné věci movité i nemovité. Jejich definici zákon předkládá v ustanovení § 498 odst. 1 a 2.

Rodinné právo tvořilo do vydání nového občanského zákoníku samostatný zákon. Nyní se tato ustanovení nachází v části druhé, ustanovení § 655 – 975. Zmíním se zde o institutu společného jmění manželů (dále jen „SJM“), které je i po rekodifikaci poměrně obtížné. Nejdříve je nutné si definovat, ať již pro účely SJM, tak i pro účely dědického řízení, co vše je zahrnuto pod pojmem jmění. Dle ustanovení § 495 tvoří jmění veškerý majetek společně s dluhy. SJM je pak dle ustanovení § 709 odst. 1 vše, co nabyt každý z manželů za dobu trvání manželství. Výjimky z toho ustanovení jsou dále citovány. Co se týče dluhů, o nichž se zmiňuje ustanovení § 495, pak pro SJM platí, že dluhy jsou součástí SJM s výhradou majetku, který náleží pouze jednomu z manželů nebo takové dluhy byly nabyty jedním z manželů v nevědomosti druhého a bez jeho souhlasu (§ 710 písm. a, b). SJM vyvolává rovněž mezi současnými právníky rozdílné názory.

Existuje teorie, že SJM by nemělo vznikat automaticky ze zákona, ale že by mělo záležet na svobodné vůli manželů.⁶⁸

Absolutní majetková práva jsou upravena zákoníkem v části třetí, konkrétně se dotýká ustanovení § 976 – 1720. Paragrafy jsou rozdělené do třech hlav: všeobecná ustanovení, věcná práva a dědické právo. Dědickému právu se budu samostatně věnovat v následující podkapitole. Hlava druhá se věnuje věcným právům, která v sobě zahrnují, dle ustanovení § 979, věci hmotné i nehmotné. Zákoník se v této části dále věnuje vlastnictví, spoluvlastnictví, právu stavby nebo dále zástavnímu právu.

Část čtvrtá obsahuje ustanovení o relativních majetkových právech. Dělí se dále do čtyř hlav, v rozsahu ustanovení § 1721 – 3014. Obsahuje ustanovení týkající se závazků, jejich definice nebo změn, dále smluv, koupě, zápůjčky, výprosy, výpůjčky, nájmu, pachtu nebo institutu darování. V části týkající se darování se nachází ustanovení § 2063 odst. 1, jehož obsah je z hlediska dědického práva rovněž důležitý. Jeho znění je následující: „*Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz.*“

Ustanovení společná, přechodná a závěrečná jsou zahrnuta v části páté, ustanovení § 3015 – 3081. Dědickému právu je věnováno několik ustanovení, které upřesňují již ta z třetí části. Konkrétně bych jmenovala ustanovení § 3017, díky němuž je zaručeno uplatnění práv u soudu nebo před rozhodcem a ustanovení § 3026 odst. 2 upravující formu veřejné listiny, kterou se rozumí notářský zápis. Následně se dědickému právu věnuje celý oddíl 6, ustanovení § 3069 – 3072. Důvodová zpráva vydaná v roce 2012 analyzuje oddíl následovně: „*Respektuje se standardní pravidlo, že se při dědění postupuje podle práva platného v den smrti zůstavitele. Pro případ, že zůstavitel zemře za účinnosti nového zákona, se vychází z pojetí, že je třeba zhojit neplatnost či vady těch jeho projevů poslední vůle, které zůstavitel učinil za účinnosti předchozích právních předpisů, jsou-li podle těchto předpisů neplatné či jinak vadné, ale*

⁶⁸ Dr. Mgr. MALIŠ, D., LL.M. (Mališ Nevrkla Legal): *Institut společného jmění manželů po rekodifikaci – poslední volání?* In: Epravo.cz [online elektronický internetový týdeník]. 29.10.2014 Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/institut-spolecneho-jmeni-manzelu-po-rekodifikaci-posledni-volani-95890.html> [vid. 19.3. 2016].

vyhovují-li novému dědickému právu. I tu se tedy zamýšlí vyjít vstříc projevené vůli zůstavitele.“⁶⁹ Ustanovení § 3081 se již pak informuje jen o samotné účinnosti zákona, které nabyl 1. ledna 2014.

5.2 Úprava dědického řízení v NOZ

Dědické právo se jako celek opírá ve svých základech o právo římské a NOZ jen tento fakt potvrzuje. JUDr. Bc. Radek Černoch se ve svém článku *Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ* pro notářský časopis Ad Notam věnuje tzv. Falcidiánské kvartě, což je označení dle Falcidiova zákona z roku 40 př. Kr. pro volnou 1/4 majetku zůstavitele, která je upravena dnešním NOZ v ustanovení § 1598. Zde je definována skutečnost, že již zmíněná 1/4 jmění musí zůstat nezatížena jakýmkoli odkazem a slouží pro situaci, kdy by zůstavitel chtěl veškerou svou pozůstalost odkázat jen odkazovníkům. Takto je zajištěna skutečnost, že dědicové nebudou na své části dědictví zkráceni.⁷⁰ Poměrně stručná úprava této problematiky vedla JUDr. Černocho k faktickému užití římskoprávních úprav zejména v situaci, kdy je třeba vypočítat, jaké přesné části dědictví náleží jednotlivým dědicům či odkazovníkům.

Nová úprava přináší několik staronových institutů. Záměrně uvádím termín „staronové instituty“, jelikož se navrácí zpět do historie a vrací do platnosti ustanovení platící v rakouském občanském zákoníku.

Nejpřesnější definici přináší Komentář k občanskému zákoníku: „*Dědické právo lze chápat ve dvojím smyslu, jednak jako právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní, jak je definováno § 1475 odst. 1, jednak jako soubor právních norem upravujících přechod práv a povinností zůstavitele na další osoby.*“⁷¹ NOZ poskytuje definici dědického práva v ustanovení § 1475.

⁶⁹ RNDr. NEČAS, P., v.r., JUDr. POSPÍŠIL, J., v.r.. *Důvodová zpráva k NOZ*. In: Pracepravniky.cz. [online].3.2.2012. Dostupné z: <http://www.pracepravniky.cz/zakony/novy-obcansky-zakonik-duvodova-zprava> [vid. 20.3.2016].

⁷⁰ ČERNOCH, R.: *Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online]. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 21. ročník. 4/2015. Dostupné z: http://www.nkr.cz/doc/adnotam/2015_4.pdf [vid. 22.3.2016].

⁷¹ *Občanský zákoník: komentář*. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. s. 19.

NOZ přinesl z hlediska pravomocí zůstavitele jednu zásadní novinku a tou je fakt, že vůle zůstavitele je závazná. V předchozích úpravách se dbalo více na pravomoci samotných dědiců. Dle mého názoru je v tomto ohledu současný občanský zákoník sympatičtější, jelikož závěť, na kterou se dříve nebral takový ohled, je nyní důležitým titulem v celém dědickém řízení. Nyní mají dědicové povinnosti, za předpokladu, že se nemají v úmyslu dědictví vzdát, podřídit se zůstavitelově vůli.⁷² Rovněž se výrazně posílilo postavení věřitelů. V případě, že dědicové nechťejí odpovídat za dluhy zůstavitele, musí uplatnit tzv. výhradu soupisu. Pokud tak neučiní, ručí za dluhy zůstavitele sami.⁷³

Novinkou je rozlišení pojmu dědictví a pozůstalost. Pozůstalostí je veškeré jmění zůstavitele vyjma jeho osobních práv. Dědictvím je pak ta část, která případně dědici.⁷⁴

Ustanovení zahrnující v sobě dědické právo zaujímají v NOZ pozici v části třetí, která se nazývá Absolutní majetková práva. Pro další upřesnění: hlava třetí, ustanovení § 1475 – 1720. Dělí se do osmi dílů, jejichž struktura se dále rozvíjí v oddílech a pododdílech:

- Díl 1 – Právo na pozůstalost/ § 1475 - 1490
- Díl 2 – Pořízení pro případ smrti/ § 1491 - 1593
- Díl 3 – Odkaz/ § 1594 - 1632
- Díl 4 – Zákonná posloupnost/ § 1633 - 1641
- Díl 5 – Povinný díl. Započtení na povinný díl a na dědický podíl/ § 1642 - 1664
- Díl 6 – Právo některých osob na zaopatření/ § 1665 - 1669
- Díl 7 – Přejed pozůstalosti na dědice/ § 1670 - 1713

⁷² *Občanský zákoník: komentář*. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. s. 22.

⁷³ *Občanský zákoník: komentář*. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. str. 23.

⁷⁴ PAVELKA, J., TITLACHOVÁ, S., ŠMÍD D., HOLÁSEK, H. & Partners.: *Dědické právo v novém občanském zákoníku*. In: idnes.cz/finance. [online]. 8.10.2013. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/dedicke-pravo-v-novem-obcanskem-zakoniku-dedictve-novy-obcansky-zakonk-13h-/pravo.aspx?c=A131008_141602_pravo_vr [vid. 24.3.2016].

- Díl 8 – Zcizení dědictví/ § 1714 – 1720

Dědické tituly neboli nezbytná podmínka pro vznik dědického nároku jsou dle zákona tyto (§ 1476):

- Dědická smlouva
- Závěť
- Zákon

Co do výčtu neopomínám ani na pořízení pro případ smrti, kterými jsou dle ustanovení § 1491 NOZu následující:

- Závěť
- Dědická smlouva
- Dovětek

Zde bych se ráda zmínila o ustanovení § 1492, jehož znění se týká povinného dílu nepominutelných dědiců, kteří nemohou být na tomto dílu zkráceni. Výjimku tvoří případ, kdy došlo k vydědění nebo se dědic zřekl svého dědictví. Povinný díl se dělí podle zletilosti dědice. Pokud je dědic nezletilý, má nárok na $\frac{3}{4}$ toho, co by obdržel v případě dědění ze zákona. V opačném případě je to $\frac{1}{4}$ zákonného dědického podílu.⁷⁵

Pro vznik dědického nároku je nutné splnění několika daných podmínek a těmi jsou:

- Smrt zůstavitele dle ustanovení § 1479 – použije se to právo, které je platné v den smrti (§ 3069 NOZ)
- Existence dědického titulu – tento institut může koexistovat i vedle sebe
- Dědic, který není nezpůsobilý dědit – ustanovení § 1481 vymezuje způsobilost negativně; *„je vyloučen ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti*

⁷⁵ SEMBOL, J.: *Nepominutelný dědic a jeho povinný díl*. In: Hajduk.cz. [online]. 5.1.2015. Dostupné z: <http://www.hajduk.cz/nepominutelny-dedic-a-jeho-povinnny-dil/> [vid. 22.3.2016].

*zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil*⁷⁶

- Jmění zůstavitele, ze kterého jsou vyjmuta práva a povinnosti, jenž jsou vázána výlučně na jeho osobu (§ 1475 odst. 2 NOZ)

Pro správnou aplikaci zákona je nutno znát i terminologii, kterou NOZ shrnuje v dílu prvním a dále samozřejmě definice náležející k danému institutu.

Abych zde poukázala na rozdílnost nebo naopak společné znaky již výše zmíněných občanských zákoníků, budu se nyní držet předchozího modelu analýzy a podrobněji se budu věnovat jen určitým dědickým institutům, které jsem nastínila u CC a ABGB. Zejména se zaměřím na závět', odkaz, dědickou smlouvu a zákonnou dědickou posloupnost.

5.2.1 Závět'

Závěti je v zákoníku věnován oddíl druhý a zahrnuje konkrétně ustanovení § 1494 a následující. Základním znakem závěti, jakožto pořízení pro případ smrti, je fakt, že se jedná o jednostranný odvolatelný úkon, jímž zůstavitel zůstavuje podíl na pozůstalosti nebo odkaz.⁷⁷ Zůstavitel může své jmění zůstavit pouze jedné osobě, které pak připadne celé jeho jmění nebo může být tato pozůstalost rozdělena mezi několik dědiců, kteří se pak, dle ustanovení § 1500, dělí rovným dílem. Zákon pamatuje i na případ, kdy chce zůstavitel svou pozůstalostí poskytnout pomoc lidem v nouzi, chudým apod. a to v ustanovení § 1503 odst. 3. V takové situaci se za dědice považuje obec, která evidovala poslední bydliště zůstavitele a ta pozůstalost využije k tomuto účelu.

Co se týče formy závěti, pak se setkáváme s tzv. holografním typem závěti, kdy je nutné sepsat a podepsat listinu vlastní rukou, pokud tak chce učinit

⁷⁶ ELIÁŠ, K. a SVATOŠ, M. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012*. Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8. § 1481.

⁷⁷ ELIÁŠ, K. a SVATOŠ, M. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012*. Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8. § 1494 odst. 1.

beze svědků.⁷⁸ Svědci nejsou potřeba, pokud zde není existence zůstavitelova handicapu, kterou je nevidomost. Pak je potřeba, aby svou poslední vůli před třemi svědky a závěť musí být nahlas přečtena. Ustanovení § 1535 dále říká, že zůstavitel musí tuto závěť potvrdit souhlasným projevem. Svědkem nemůže být osoba, která není svéprávná nebo osoba, jež nezná jazyk, v němž je daný projev vůle činěn.⁷⁹ Z výše zmíněných ustanovení je patrné, že závěť musí mít vždy písemnou podobu.

Forma veřejné listiny, což je pro účely tohoto zákona notářský zápis, (§ 3026 odst. 2) je samozřejmě možná, jen je v ustanovení § 1538 vyjádřena podmínka přesvědčení, že se takový projev vůle děje s rozvahou, váženě a bez donucení.

Jistě zajímavý, a dle mého názoru zcela negativní přínos NOZu je fakt, že v žádném ustanovení nenalezne čtenář zmínku o datování a místě pořízení poslední vůle. Datum, místo a podpis byly již v předchozích zákonících stěžejními podmínkami a datování bylo nutné z hlediska platného práva a součtu zůstavitelova jmění v době jeho smrti. JUDr. František Pěcha se v článku pro Ad Notam zabývá právě touto problematikou, kde se rovněž ztotožňuje s jeho názorem, kdy se zmiňuje o ABGB a jeho ustanovení § 578, jenž přímo nenařizuje uvádět takové údaje, nicméně to doporučuje z hlediska vyhnutí se budoucím sporům, jež mohou díky tomu vzniknout. Ať se již zákoník věnuje v ustanovení § 1533 holografním typem závěti nebo v ustanovení § 1534 alografnímu typu, není zde zmínky o povinnosti nebo jen doporučení datování poslední vůle zůstavitele. JUDr. Pěcha také poukazuje na případ z praxe, který může nastat, pokud zůstavitel neopatří svou závěť datem a místem pořízení: *„...může nastat případ, kdy dědic, který by jinak dědil ze zákona, ale v závěti není na něj pamatováno, se bude domáhat soudní žalobou určení neplatnosti závěti bez data, a to z důvodu duševní choroby jejího pořizovatele. V takovém případě bude nutno prokazovat stav této choroby v době, kdy k pořízení závěti skutečně došlo, aby soud mohl objektivně posoudit míru svéprávnosti zůstavitele v době sepisu této*

⁷⁸ ELIÁŠ, K. a SVATOŠ, M. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012.* Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8. § 1533.

⁷⁹ ELIÁŠ, K. a SVATOŠ, M. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012.* Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8. § 1539 ods. 2.

listiny. To u závěti, v níž nebude uvedeno datum jejího podpisu pořizovatelem, bude velmi obtížné.“⁸⁰

Jako vedlejší ustanovení lze v závěti využít podmínku (§ 1561 – 1563), doložení času nebo příkaz. Doložení času je upraveno v ustanovení § 1564 – 1566. Zajímavostí je zde ustanovení § 1566, které charakterizuje nemožnou podmínku jako takové doložení času, které nastat nikdy nemůže. Příkaz (*modus*) lze charakterizovat tak, že „*příkazní smlouvou se příkazník zavazuje obstarat záležitost příkazce*“⁸¹ Pokud nelze takový příkaz splnit, musí být splněn alespoň v rámci možností příkazníka (§ 1570).

5.2.2 Odkaz a dědická smlouva

„*Odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci,...*“⁸²
Odkazem může být věc určitého druhu, určitá věc nebo pohledávky. Ustanovení § 1477 odst. 2 jasně vymezuje rozdíl mezi odkazem a dědictvím a to tím faktem, že odkazovník není ani dědicem ani účastníkem řízení. Zřízení odkazu, obtížení, náhradnictví, odvolání odkazu a následující instituty jsou upraveny v dílu třetím, ustanoveními § 1594 – 1632. Odkazu se nabývá smrtí zůstavitele a to nejen pro odkazovníka, ale i pro jeho případné nástupce a to způsobem, jakým se nabývá vlastnické právo (§ 1620 - 1621).

Již na počátku podkapitoly Úprava dědického řízení v NOZ jsem popisovala vliv římského práva na Falcidiánské kvartě. Právě tento institut je upraven v NOZ ustanovením § 1598, který stanovuje, že 1/4 hodnoty dědictví musí zůstat nezatížena právě odkazy. Pokud se tak stane, dědic může uplatnit své právo na zkrácení takového odkazu.

⁸⁰ PĚCHA, F.: *Závěť bez data? To bych nedoporučoval*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 19. ročník. 1/2013. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_1.pdf [vid. 23.3.2016].

⁸¹ prof. JUDr. MAREK, K., CSc.: *NOZ v praxi: Příkazní smlouva*. In: Bulletin-advokacie.cz. [online odborný právnícký časopis české advokacie]. 15.8.2014 Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-prikazni-smlouva?browser=mobi> [vid. 23.3.2016].

⁸² ELIÁŠ, K. a SVATOŠ, M.: *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012*. Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8. § 1477 odst. 1.

Opět mě, v rámci mé práce, zajímala praktická stránka institutu. Praktický případ odkazu uvádí článek Šimona Kleina, který jím poukazuje na rozdíl oproti předchozímu občanskému zákoníku. Existuje potencionální zůstavitel, jenž má dva potomky a své jmění chce po své smrti dále odkázat nejen jim, ale i blízkým přátelům, odkázat část jmění na dobročinné dary, apod. Z úpravy zákona č. 40/1964 Sb. vyplývá, že v tomto případě by byli všichni jmenovaní účastníky řízení a mohou do něj zasahovat. Oproti současné úpravě mají tedy pravomoc řízení např. zdržovat. Pokud zůstavitel však požaduje, aby jeho pozůstalost připadla pouze jeho potomkům, mohou pak tito potomci dědické řízení ukončit bez zásahu jiných účastníků do tohoto řízení a následně potomci vydají majetek uvedeným odkazovníkům.⁸³

Dědická smlouva prošla, společně s odkazem, procesem znovuzavedení do našeho právního řádu a to po vzoru rakouského občanského zákoníku z roku 1811. V NOZ je upravena ustanoveními § 1582 – 1593. Jak je patrné, úprava není nikterak obsáhlá, nicméně společně s ostatními dědickými tituly, se kterými může existovat dohromady, způsobuje v praxi nemalé problémy. V mnoha ohledech má společné rysy se závětí, avšak rozdílem je souhlasný projev, kterým tyto instituty vznikají – dědická smlouva je dvoustranný projev vůle subjektů, závěť je jednostranným projevem vůle zůstavitele zůstavit svůj majetek pro případ smrti.

Ustanovení § 1582 odst. 1 definuje dědickou smlouvu takto: „*Dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.*“ Odst. 2. pak pouze doplňuje definici o podmínku formy smlouvy, tedy nutnost veřejné listiny. Dalšími podmínkami, uvedené v následujících ustanoveních (§ 1584, 1585), jsou tyto:

- Zletilost zůstavitele
- Svěprávnost zůstavitele
- Uzavření smlouvy jen osobním jednáním

⁸³ KLEIN, Š.: *Odkaz a dědění konkrétně určených věcí v NOZ*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 19. ročník. 2/2013.. Dostupné z: http://www.nkr.cz/doc/adnotam/2013_2.pdf [vid. 23.3.2016].

- Podmínka volné $\frac{1}{4}$ pozůstalosti pro zvláštní projevení vůle zůstavitele (pokud chce i tuto čtvrtinu zanechat dědici, se kterým uzavírá dědickou smlouvu, musí o této části pozůstalosti závěť)

„Posílení osobního (nezastupitelného) prvku vázaného v dědické smlouvě na smluvního dědice lze spatřovat u dědické smlouvy v tom, že smluvní dědic nemůže bez výslovného ujednání obsaženého v dědické smlouvě převést práva z dědické smlouvy na jiného (§ 1588 odst. 1 in fine). Smrtí smluvního dědice za života zůstavitele práva a povinnosti z dědické smlouvy zanikají, nejde – li o případ upravený v ustanovení § 1589.“⁸⁴

Zajímavostí u dědické smlouvy je situace, kdy se bude chtít k tomuto úkonu připojit právnická osoba. Zákon tuto možnost vyloženě nevylučuje, ale ani se o ní nezmiňuje. Z ustanovení § 1582 vyplývá, že kromě zůstavitele a smluvního dědice, může být povolána zůstavitelem i třetí strana. Může to však znamenat, že touto třetí osobou může být právnická osoba? Zákon takovou možnost nevylučuje. Naopak ustanovení § 1478 zcela jasně říká, že dědic nebo odkazovník může být i právnická osoba. Ovšem, dědictví dle ustanovení § 1479, vzniká smrtí zůstavitele, nikoliv však zánikem a dalším sporným ustanovením je § 1584, kde je v odst. 2. řečeno, že lze smlouvu uzavřít jen osobním jednáním, ne prostřednictvím zástupce, jenž je pověřen jednáním za právnickou osobu. Podrobně se celému tématu věnuje článek JUDr. Filipa Plašila, který se snaží zachytit správnost těchto ustanovení mezi českými autory, jejichž pohledy na danou problematiku se neshodují. V tomto ohledu se ztotožňuji s názorem, že nedostatek judikatury poskytuje nedostatečnou oporu a nelze tak vyvodit jednoznačný závěr. Dle JUDr. Plašila ale je možné čerpat z historického výkladu.⁸⁵

De lege ferenda spatřuji jako jediné řešení novelizaci, jejíž ustanovení bude propracovanější a jasnější než doposud.

⁸⁴ *Občanský zákoník: komentář*. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. s 215.

⁸⁵ PLAŠIL, F.: *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* In: *Ad Notam: notářský časopis*. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 21. ročník. 4/2015. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2015_4.pdf [vid. 23.3.2016].

5.2.3 *Zákonná dědická posloupnost*

Není – li existence jiného dědického titulu, kupříkladu dědické smlouvy či závěti dle ustanovení § 1476, přichází na řadu zákonná dědická posloupnost. U tohoto institutu je reálně vidět velmi podstatný rozdíl oproti předchozí úpravě občanského zákoníku, kdy zákonná dědická posloupnost měla absolutní přednost před děděním ze závěti. NOZ posílil práva zůstavitele natolik, že má přednost závěť, avšak své výroky podporuje stanoviskem, že je na každém, jak bude disponovat se svým majetkem. Teprve v případě, že k dispozici nebylo přistoupeno, přichází na řadu dědění ze zákona na základě dědických tříd, které jsou řazeny dle rodinných vazeb. Ty jsou společně s nejbližšími osobami upřednostňovány.⁸⁶

„Ustanovení upravuje mimo jiné i pořadí dědění podle dědických titulů:

- *k dědění jsou povoláni dědici dědickou smlouvou*
- *dědici jsou k dědění povoláni závětí,*
- *nedědí – li dědici z dědické smlouvy, ani ze závěti, nastane zákonná dědická posloupnost k pozůstalosti nebo k její části,*
- *není – li zákonný dědic, nebo nenabude – li dědictví, stávají se dědici odkazovníky podle poměru hodnoty svých odkazů,*
- *nedědí – li žádný dědic (ani se odkazovníci nestali dědici), připadá dědictví státu, na který se hledí jako by byl zákonný dědic.“⁸⁷*

Zákon pamatuje i na situaci, kdy zůstavitel nezanechal žádnou poslední vůli ani není nikdo blízký, kdo by dědil ze zákona. Tento institut je zákoníkem nazýván jako odúmrt' a je upraven ustanovením § 1634. Oproti zákoníku č. 40/1964 Sb. je zde rozdíl ve vnímání odúmrti jako práva veřejnoprávní povahy. Stát již v této situaci není svrchovaný. Jistě je zde znát dopad rakouského občanského zákoníku a dokonce se tato myšlenka uchovala i ve francouzském

⁸⁶ *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. s. 330.*

⁸⁷ *tamtéž*

CC.⁸⁸ Meritem odúmrti je postavení státu jakožto zákonného dědice. Stát podle výše zmíněného ustanovení nemůže takové dědictví odmítnout a zastává postavení stejné, jako má dědic.

NOZ rozšiřuje svá ustanovení o další dvě dědické třídy, tedy ze čtyř na šest. Novými zákonnými dědici jsou prarodiče, sestřenice nebo bratrance. Tento krok byl učiněn proto, aby dědictví zůstalo mezi nejbližšími a rodinou a nikoli, aby připadlo jako odúmrt' státu.

Delace je tedy činěna dle ustanovení § 1635 – 1640 následovně:

- První třída dědiců je tvořena zůstavitelovými dětmi a manželem či manželkou. Dělí se rovným dílem.
- Druhou třídu dědiců tvoří dle ustanovení § 1636 manžel či manželka, zůstavitelovi rodiče a ti, kteří žili se zůstavitelem po dobu minimálně jednoho roku ve společné domácnosti před jeho smrtí. Dědicové v této třídě opět dědí stejným dílem. Manžel/ka však dědí nejméně ½ pozůstalosti.
- Ve třetí třídě dědí zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří se zůstavitelem žili po dobu alespoň jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti. Pokud nedědí sourozenci, pak se rovným dílem dělí děti zůstavitele.
- Ve čtvrté třídě se nachází prarodiče zůstavitele.
- V páté třídě dědí ze zákona prarodiče rodičů zůstavitele. Polovina dědictví připadá prarodičům zůstavitelova otce a polovina prarodičům zůstavitelovy matky.
- Poslední, šestá třída, je tvořena dětmi dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele. Dělí se rovným dílem.

Pokud v první třídě dědí zůstavitelovy děti, pak je schéma následující: manželovi nebo partnerovi připadá 1/4 pozůstalosti, stejně tak dceři a synovi. Vnuci by pak získali nárok na 1/8 a pravnuci na 1/16.

⁸⁸ *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. s. 331.*

V druhé třídě, pokud by dědili všichni příslušníci, pak manžel nebo partner získá 1/12, spolužijící 1/6, matka a otec rovněž po 1/6 dědictví.

Třetí třída, tvořena sourozenci zůstavitele a spolužijícími, by vypadala takto: sestra, bratr i spolužijící by získali 1/3 a synovci a neteře 1/6.

Ve čtvrté třídě by dědili prarodiče každý po 1/4.

V páté třídě, pokud by ovšem dědili všichni prarodiče rodičů zůstavitele, pak by prarodiče rovnými díly získali nárok na 1/8.

Šestá třída by dítěti dítěte sourozence (prasynovec nebo praneteř) zůstavitele zaručila 1/3 dědictví.⁸⁹

5.3 Notářství

Aby dědické řízení bylo provedeno, je potřeba osob, které poslední vůli vykonají a řízení dovedou do zdárného konce. Jsou jimi osoby s právním vzděláním, které jsou zvláštní kategorií justičních vzdělavců - notáři. Osoba notáře je nezbytná při dědickém řízení a mě zajímala nejen historie tohoto institutu, ale i praktický pohled notáře vykonávající notářskou činnost na Berounsku na dědické řízení dle NOZ.

Notářskou agendu ovšem netvoří jen dědická řízení. Předními úkoly jsou zejména veřejné listiny. Dalšími úkony, kterými může být notář pověřen, je kupříkladu přijímání úschovy.

Co se týče dědického řízení, v zákoně č. 358/1992 Sb., notářský řád se nachází přesný výčet právních listin, které se evidují pro případ smrti (§ 35b a následující). Jsou jimi například závěť, dovětek, dědická smlouva, povolání správce pozůstalosti, prohlášení o vydědění, atd.

Z těchto důvodů se domnívám, že je notářství velmi důležitým článkem v dědickém právu, proto mu i v této práci náleží pozornost. Jelikož materie k tomuto tématu je velice obsáhlá, velmi stručně se pokusím nastínit to nejpodstatnější týkající se dědického řízení.

⁸⁹ *Občanský zákoník: komentář*. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2., s. 336 – 346.

5.3.1 *Stručně z historie notářství*

Notářství se v českých zemích vyvíjelo v časových periodách. Střídala se období stinná s obdobími příznivějšími. Pokud se čtenář zaměří na notářství v českých zemích, pak nutně musí zjistit, že ne vždy měl notář takové postavení, jaké má v dnešní době, kdy je váženým a uznávaným vzdělavcem stejně jako advokát nebo soudce ačkoli vykonává jinou agendu.

Před rokem 1197 nebyla běžnou agendou tvorba veřejných listin. Tato tvorba přišla až s koncem 12. století. V těchto letech se také stal prvním významným notářem v českých zemích Jindřich z Isernie, který působil na dvoře Přemysla Otakara II. Pocházel z Itálie, kde se notářskému řemeslu již učil a na Vyšehradě založil školu, tedy ještě dříve než byla založena Karlova univerzita. Pravomoc jmenovat notáře měl panovník, ale povětšinou pověřil tímto úkolem arcibiskupa. Notář musel pro jmenování splnit pokyn bezúhonnosti, poctivosti, musel složit přísahu a projevit znalost latiny. Mezi dalšího významného notáře v historii se řadí i Svatý Jan z Nepomuku.

Dalším periodickým obdobím v dějinách notářství je období pohusitským. Tyto doby byly pro notáře ne příliš přívětivé, jelikož jejich potřeba klesala. Nebylo jich třeba pro sepisování veřejných listin, protože se dával důraz na veřejné knihy, jakými byly např. Zemské desky.

Nástup Ferdinanda I. Habsburského s sebou přinesl i první právní úpravy notářského řádu. Ferdinand si uvědomil, že notářství nemá právní úpravu, a tak převzal pro české země Maxmiliánův notářský řád z roku 1511, jenž byl vydán jako součást justiční reformy Svaté říše římské.

V období vlády Josefa II. nastalo pro notáře opět období úpadku. Notářina byla do té doby mimo předmět zájmu. S příchodem josefínského soudního řádu roku 1781 započali notáři fungovat pouze jako tzv. směneční notáři. Tento fakt byl způsoben tím, že jedinou existující veřejnou listinou té doby byl směnečný protest. Z těchto důvodů se notáři stali i advokáty.

Rakouský občanský zákoník v roce 1811 přinesl svobodnou formu právního jednání. Připouštěl i možnost ústního jednání.

Do roku 1850 měl notář především za úkol předcházet sporům. Měl vše právně zajistit tak, aby se spory vůbec nemusely dále rozvinout. Osoba, která ovlivnila notářství, je notář z Blovic Václav Šediva. Říká se mu také „otec notářského dějepisectví“. Je považován za historika notářství a jeho dílo *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec z roku 1894* je velmi rozsáhlým historickým úvodem do notářské profese. „*O osudech notářství v dějinách pak Václav Šediva poznamenává: „Starobylý ústav notářství ovšem nevždy a všude došel stejného pochopení a málo kde dospěl k úplné dokonalosti. Avšak jeho životní síla jest neúmorná; přečkal věky, přetrval bouře státních převratův i hrůzy revolucí a postupuje dál a dále krok za krokem s osvětou, ...“*⁹⁰

Od roku 1871 do roku 1949 byl vydán notářský řád pro Předlitavsko. Tímto začala pro notářství období rozkvětu. Řád upravoval postavení notáře, notářskou činnost a dále postavení notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení. V těchto letech se vyskytuje rovněž princip *numerus clausus*⁹¹. Bylo to dáno skutečností, že notářem se zkrátka nemohl stát jen tak každý.⁹² Princip platí dodnes.

Dle tohoto řádu byla notářská organizace tvořena sborem notářů neboli dnešní notářskou komorou a notářskou komorou neboli dnešním prezidiem. Notáři v této době pokračovali ve spolkové činnosti, kdy se slučovaly některé druhy notářských činností např. s politikou. Co se týče agendy, tak se opět navrací veřejná listina do popředí. O post notáře se většinou ucházeli členové rodin, ve kterých bylo toto povolání tradicí.

Notáři si velice slibovali od doby první republiky (1918 – 1938). Volali po novém notářském řádu. Žádali, aby notáře jmenoval prezident republiky. Nicméně tyto požadavky postupně upadaly v zapomnění. S příchodem pozemkové reformy se naskytla ale notářům nová příležitost činnosti. Období první republiky bylo ale přelomové pro ženy. Ty mohly od podzimu roku 1918 studovat na právnické

⁹⁰ BALÍK, S. a kol. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0. s.9.

⁹¹ *numerus clausus* – uzavřený počet notářů

⁹² BALÍK, S. a kol. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0. s.20.

fakultě. Nemohu opomenout rovněž na první českou notářku JUDr. Andělu Kozákovou – Jírovou, která zemřela v Americe jako emigrantka.

Odvaha notářů se projevila až v Protektorátu, kdy v roce 1939 vyšel článek o přednosti českého jazyka před germanismy. Toto období bylo v podstatě neutrální, jelikož notáři zůstávali povětšinou mimo pozornost německých úřadů. Po válce, po odsunu Němců, se pro notáře uvolnila nová pracovní místa, čímž došlo ke konsolidaci notářské profese.

Po únoru roku 1948 se objevily úvahy o zrušení notářství a to na popud událostí v Jugoslávii, kde bylo notářství zrušeno. Ovšem myšlenka byla zažehnána díky tezi, že vláda v Jugoslávii není vládou v českých zemích.

Od roku 1951 do roku 1992 probíhaly změny, které přinášely jen kroky dopředu. V roce 1951, 1955 a 1963 vznikaly nové notářské řády. V roce 1992 bylo zřízeno Státní notářství, kde byla stěžejní dědická agenda a běžná agenda veřejných listin a depozit. Jakožto specializovaný soud, mohlo Státní notářství vydávat rozhodnutí o umoření listin, o úschovách atd.

5.3.2 Současné notářství

Strukturu současného notářství tvoří Notářská komora, která má sídlo v Praze. Je dále složena z osmi regionálních komor, které jsou rozmístěné po celé ČR. Notářská komora je dále tvořena orgány notářské samosprávy, kterými jsou prezidium v čele s prezidentem Mgr. Radimem Neubauerem, revizní komise a kárná komise v čele s předsedy.

Notářství je upraveno v několika právních předpisech. Zejména se jedná o zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, vyhláška č. 196/2001 Sb., notářský tarif a kancelářský řád. Poté se právní předpisy rozlišují dle agendy, kterou řeší. Do těchto předpisů se řadí například Evidence právních jednání pro případ smrti, Evidence listin o manželském majetkovém režimu nebo Rejstřík zástav.

Numerus clausus je princip, který zná i dnešní právní řád. V praxi to znamená situaci, ve které, aby se mohl stát notář notářem, se musí uvolnit místo na stávajícím notářském úřadu. Další podmínkou pro jmenování notáře je dosažené právní vzdělání, státní příslušnost ČR, bezúhonnost, beztrestnost,

minimálně 5letá praxe v oboru, složení notářské zkoušky a následné jmenování ministrem spravedlnosti.

5.3.3 Notář v roli soudního komisaře

Meritem této subkapitoly je notář, jehož agendu tvoří zejména řízení o pozůstalosti, ve které vystupuje právě jako soudní komisař. Je to pravděpodobně jeho nejdůležitější činností vůbec. „*Vztah notáře v roli soudního komisaře a soudce byl pro laického čtenáře popsán v Ottově slovníku naučném následovně: „Při obstarávání těchto záležitostí je notář vázán týmiž předpisy jako soudce, který by jinak záležitosti ty obstarati měl sám.*“⁹³

V praxi soud pověří usnesením notáře k provedení úkonů dle rozvrhu způsobu pověřování notářů jako soudních komisařů dostupných, který je dostupný i na internetových stránkách Notářské komory České republiky. Pro lepší představu tento rozvrh obsahuje seznam notářů, kteří působí v obvodu daného okresního soudu. Mě zajímala lokalita Berounska, čili jsem se zaměřila na berounské notáře, konkrétně na Mgr. Jindřicha Procházku. Každý z notářů má dle rozvrhu přidělený určitý obvod. V tomto konkrétním případě je tento obvod označen číslem tři a týká se kupříkladu Broum, Cerhovic, Hořovic, Chyňavy, Hýskova, Tetína, Vráže, Komárova, atd.⁹⁴

Usnesení o pověření není potřeba doručovat účastníkům. Poté soud poskytne pověřenému notáři spis. Samotné řízení probíhá u soudu prvního stupně. Soudní komisař zjišťuje z Evidence právních jednání pro případ smrti, zda – li není existence pořízení pro případ smrti, smlouvy o zřeknutí se dědického práva a jiné.⁹⁵

⁹³ BALÍK, S. a kol. *Dějiny notářství v českých zemích*. V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014. ISBN 978-80-260-5768-0. s. 139.

⁹⁴ Notářská komora České republiky [online]. *Rozvrh způsobu pověřování notářů jako soudních komisařů úkony v řízení o dědictví v obvodu Krajského soudu v Praze na rok 2016*. Notářská komora České republiky. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/komory/rozvrh_vpraze.pdf [vid. 25.3 2016].

⁹⁵ *Občanský zákoník: komentář*. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. s. 635.

Soud svá rozhodnutí posuzuje s ohledem na majetkové vztahy vzniklé po smrti zůstavitele a jsou jimi kupříkladu rozhodnutí o dědictví, o zákonné dědické posloupnosti, o vypořádání povinného dílu, apod.⁹⁶

5.3.4 *Pohled notáře na současnou úpravu dědického práva*

Touto částí práci bych ráda doplnila všechny faktické údaje, které jsem již výše zmínila, o praktickou stránku věci. Požádala jsem o názor na úpravu dědického řízení v NOZ jednoho z notářů působících na Berounsku, Mgr. Jindřicha Procházku, kterému tímto děkuji za projevenou ochotu a spolupráci při získávání informací pro účely diplomové práce.

Mgr. Jindřich Procházka je notář se sídlem v Berouně, působící i v hlavním městě Praze. Jak on sám uvádí, k notářské profesi neměl rodinnou dispozici. Po vystudování právnické fakulty měl zájem o práci na soudu a po nějaké době dostal nabídku z notářské kanceláře, kam posléze nastoupil. Zde působil do roku 2012 a od toho samého roku má vlastní praxi v centru Berouna. Mezi jeho agendu patří běžná agenda notářů, jakou je převod nemovitostí, ověřování a osvědčování listin, notářská úschova nebo pořízení pro případ smrti.

Beroun je okresní město, které skýtá okolo 20 tis. obyvatel. Můj zájem směřoval k praktické stránce notářství na území Berounska – s čím klienti nejčastěji přicházejí za notářem na malém městě. Jelikož agenda Mgr. Procházky sahá i do části Prahy, Beroun vnímá někde na pomezí toho, co je typické pro Prahu a jiná velkoměsta a tím, co je typické pro notáře z maloměst, kde mají dědické řízení jako jednu z hlavních agend, což je nešťastné, jelikož notář má ze zákona pracovat na úplně jiných věcech. Má sepisovat veřejné listiny, osvědčovat právní skutečnosti a přijímat úschovy. Dědické řízení patří mezi vedlejší pomocné věci, kde notář vystupuje v roli soudního komisaře. Na takovou agendu je však potřeba poměrně hodně personálu. Kancelář se zaměstnanci Mgr. J. Procházky je na pomezí, což znamená, že mají i korporátní agendu, ale jen díky tomu, že

⁹⁶ *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. s. 633.*

klienty mají i v Praze. Tam se pracuje na složitějších případech, které jsou samozřejmě i rozdílně finančně ohodnocené.

V předchozích kapitolách bylo několikrát řečeno, že odkaz a dědická smlouva jsou staronové instituty, jež pochází původně z úpravy rakouského občanského zákoníku. Rovněž jsem se již zmínila o faktu, že dědické právo bylo rozšířeno a zůstaviteli v něm vznikla větší možnost dispozice se svým majetkem. Zkrátka nová úprava přinesla řadu změn, avšak mým zájmem bylo zjistit, jak vnímají novou úpravu všeobecně notáři v praxi. Názor Mgr. J. Procházky na tuto problematiku si nyní dovoluji citovat: *„Říká se, že dědické právo lze psát buď z pozice zůstavitele, nebo z pozice dědice. To jsou dva rozdílné náhledy a tomu se dá přizpůsobit celá právní úprava. Naše dědické právo je bohužel napsané z pohledu zůstavitele. Jde o zvláštní zvykové právo, ale obecně když se vezmou nějaké dvě krajní polohy, jak by mohlo probíhat dědické řízení a prostaví se mezi ně právní jistota, tak si umím představit velmi rychlé dědické řízení. V případě sporů ať proběhne soudní řízení. Druhým extrémem je velice dlouhé dědické řízení, bude se vše zjišťovat, předvolávat, atd. Ve finále bude jasný dědic. My zde máme úpravu, která je dlouhá a komplikovaná. Samozřejmě, že dlouhé trvání dědického řízení se dotýká i hodnoty samotného majetku. Před 100 lety to samozřejmě mohlo všechno fungovat. Notář přišel, sepsal, sečetl dobytek, atd. Činil zkrátka soupis majetku přímo na místě. Dnes, když se vytváří soupis pozůstalosti, tak se na místě neví, co všechno vlastně do té pozůstalosti náleží. Může to být nejen majetek viditelný pouhým okem, ale i kupříkladu majetek ve formě cenných papírů.“*

Musím jen souhlasit s myšlenkou, že posun společnosti od ABGB do současnosti je velmi značný. Za dob rakouského zákoníku byla pochopitelně jiná situace jak na poli hospodářství, tak i po stránce ekonomické. Mgr. J. Procházka s tímto názorem rovněž souhlasil a dodává: *„Je to omyl. Právě proto, že je dědické právo převzaté, nepočítá se již kupříkladu s institutem SJM. Dědické právo se tváří, jakoby žádné SJM nebylo, ale my na něj narážíme de facto všude. Za mě je to jednoznačně nešťastný nápad. Jestli se něco v rekonstrukci nepovedlo, tak to byla právě dědická pasáž. Nepochopil jsem ani, z jakého důvodu se měnila zažitá terminologie.“*

Já se ve své práci zaměřovala často na institut odkazu a dědické smlouvy. Mým názorem *de lege ferenda* je, že jsou tato ustanovení zbytečná a společnost je víceméně využívá jen proto, že po účinnosti NOZ proběhla velká mediální kampaň, kdy vycházely neustále články o tom, že se tyto instituty objeví. Klienti pak samozřejmě navštěvovali kanceláře notářů a chtěli nejlépe všechno najednou. V této chvíli je nejdůležitější klientům velmi šetrným způsobem vysvětlit, že představa, kterou mají je sice přípustná, ale že z této situace mohou vzejít vleklé dlouholeté spory.

Nicméně, zájem o pořizování závětí, odkazů a dědických smluv vzrostl. Jenom kancelář Mgr. J. Procházky jich sepisovala kolem šedesáti. Ustanovení dědické smlouvy jsou ale opět, podle berounského notáře, sepsána nešťastně. *„Tím, že zůstává volná 1/4 , u které nikdo neví, co s ní. Druhým problémem je vůbec rozdíl mezi závětí a dědickou smlouvou. Lidé se často mylně domnívají, že co je dané smlouvou, tak to přesně zdědí. Opak je bohužel pravdou, jelikož mohou být přeskočeni závětí. Dědická smlouva by měla smysl, kdyby odpadla ta zmíněná 1/4 volného jmění zůstavitele.“*

Názory Mgr. Jindřicha Procházky mi byly velkým přínosem, jelikož mi jen potvrdily z praxe mé hypotézy o negativním dopadu rekodifikace na dědické právo.

6 Aplikace ABGB do současného občanského zákoníku

Ačkoli byla kodifikace rakouského občanského zákoníku nejvýznamnějším právním dokumentem v dějinách justice, nebyla bezchybná. Mým zájmem je zjistit, v čem se NOZ nechal inspirovat tímto historicky tak zásadním zákoníkem, který zcela očividně poznamenal dnešní společenský život. Zcela záměrně jsem užila výrazu „zásadní zákoník“, jelikož v situaci, která nyní panuje na poli justice, situace, v níž je stále ještě nedostatečná judikatura NOZ, musí se subjekty s právním vzděláním obracet se žádostí o správnou interpretaci NOZ na historická fakta a na judikaturu, jíž se k nim váže.

Velice mě zaujal fakt, že se kodifikace občanského zákoníku zaměřila při čerpání z jiných ustanovení do právní historie fakticky do roku 1811, kdy ABGB vznikl. Některé instituty, které byly známy v této kodifikaci, NOZ přejímá s nemalými obtížemi do své úpravy nazpět. Rovněž vytváří nové instituty, doposud neznámé pro zákoník č. 40/1964 Sb. Komparace NOZ a ABGB je jistě zajímavým přínosem do celkového pohledu na současnou úpravu soukromého práva.

6.1 Konkrétní příklady aplikace ABGB

Pokud mám nyní srovnat oba zákoníky, především musím připomenout, že ABGB byl kodifikací, která vznikla kvůli potřebě sjednotit soukromé právo, které bylo v minulých letech značně roztržité. Zákonodárci však cítili potřebu úpravu dědického práva, která se zejména v 50. a 60. letech zúžila, opět rozšířit o další ustanovení.

V dědickém právu byla především snaha o docílení větší zůstavitelově pravomoci rozhodovat svobodně o svém majetku pro případ své smrti. V tomto ohledu NOZ přináší více institutů právě po vzoru ABGB, kterým je tato pravomoc zůstaviteli umožněna.

Komentář k dědickému právu v NOZ shrnuje základní změny nové koncepce občanského zákoníku takto: „*Občanský zákoník nyní navrácí do dědického práva řadu institutů, jež byly předchozími občanskými zákoníky č. 141/1950 Sb. a č. 40/1964 Sb., opuštěny. Jde například o obnovení institutu odkazu, vedlejších doložek v závěti (vykonavatel závěti, správce pozůstalosti,*

podmínky, doložení času, příkaz), náhradnictví, svěrečného nástupnictví, zřeknutí se dědického práva, vzdání se dědictví, zcizení dědictví, privilegované závěti, nové formy rozdělení pozůstalosti (rozdělení třetí osobou, povolanou k tomu zůstavitelem, rozdělení soudem na žádost dědiců). Občanský zákoník také mění postavení nepominutelného dědice, postavení a práva věřitelů, odpovědnost za dluhy pozůstalosti. Zavádí další druhy právních jednání, kterými zůstavitel může ovlivnit to, jak bude vypadat po jeho smrti vypořádání jeho majetku a splnění jeho příkazy či případná přání, ...“⁹⁷ Této citace jsem využila záměrně, jelikož shrnuje ty nejzásadnější změny, které se v dědickém právu odehrály. Můj zájem však směřuje na instituty, které NOZ zavedl po vzoru ABGB a to zejména odkaz a dědickou smlouvu. Dědickou smlouvu nelze nalézt ani v ustanoveních francouzského CC, čili není divu, že se jí dostává nemalé pozornosti právě u nás.

Dědická smlouva se dle ustanovení ABGB mohla uzavřít jen mezi manželi, případně snoubenci. Toto ustanovení dále odkazovalo na konkrétní typ smlouvy, jenž se nazývala smlouvou svadební. V NOZ se dědická smlouva objevila jako staronový institut s podstatnou změnou. Smlouva může být uzavřena nejen mezi manželi nebo snoubenci, ale mezi jakýmkoli zůstavitelem a druhou smluvní stranou, kterou je případný smluvní dědic. Povolána zde může být i třetí osoba.

Institut odkazu je rovněž staronovým institutem, který NOZ přináší opět v platnost. Zde je vidět podrobnější propracovanost odkazu v zákoníku rakouském než v NOZ. Například v ABGB je daleko podrobnější specifikace toho, co může být odkazem. Zákoník se potýká s ustanovením paragrafů týkající se klenotů, zlata, stříbra, skříní, almarou, atd.

Některé koncepční změny týkající se závěti shrnula ve svém článku JUDr. Ing. Vanda Kožušníková včetně judikatury, která se s nimi potýká. Zabývá se zejména způsoby, jakými zůstavitel omezuje nebo mění svou poslední vůli a to

⁹⁷ *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2., s. 21.*

výminkou, určením času a příkazem. Je vidět inspirace v ABGB v ustanoveních týkající se určení času, jež jsou obsahově totožné.⁹⁸

6.2 Judikatura z 19. století

V roce 1898 zveřejnil odborný časopis Právník judikát, ve kterém byl řešen případ souběhu dvou dědických titulů – dědické smlouvy a odkazu. Ustanovení § 1476 NOZ tuto možnost působení vedle sebe nevyklučuje. Jak by se však nyní projednával případ, jehož výsledek byl rozsouzen před více než sto lety?

Průběh a výsledek řízení byl následující:

„Dr. F.K. ustanovil dle poslední své vůle na základě předchozí dědické smlouvy s manželkou svou učiněné, českou universitu v Praze universální dědičkou svého veškerého jmění, při čemž vyhrazeno pozůstalé manželce doživotní požívání jmění téhož.

Dle obsahu smlouvy dědické ve formě notářského spisu sepsané, vzdala se matka zůstavitelova Františka K. práva na díl povinný, vůči tomu, že dr. F.K. uložil manželce své, aby ji vyplácela ihned po úmrtí jeho měsíční důchod 34 zl.

Pozůstalá matka, kteráž cestou sporu odpírá, že by se práva na díl povinný platně byla zřekla, žádala u soudu pozůstalostního, aby s ohledem na její chudobu pozůstalé manželce bylo uloženo, zaplatiti jí odkázaný měsíční důchod 34 zl. Na dobu minulou již splatný a budoucně platiti ji týž důchod vždy na měsíc napřed, dokud o sporu dotčeném právoplatně nebude rozhodnuto.

Žádosti té vyhověl soud pozůstalostní přes rekursy české university a pozůstalé vdovy, a také c.k. vrchní soud zemský v Praze, i vydán navržený příkaz s připojením dodatku, že tím nemá býti prejudikováno rozhodnutí, keré ve sporu již zahájeném bude vydáno.

C.k. nejvyšší soud vyhověl však mimořádným revisijním rekursům české university a pozůstalé vdovy, obě rozhodnutí nižších soudů změnil a Františku K. s její

⁹⁸ KOŽUŠNÍKOVÁ, V.: Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 19. ročník. 2/2013. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2015_4.pdf [vid. 24.3.2016].

žádostí na pořad práva odkázal, uváživ, že sice pozůstalá matka Františka K. žádá na pozůstalé manželce Marii K. zaplacení odkazu částečně již, a dále vždy aspoň na měsíc napřed splatného, že však jak česká universita tak i pozůstalá vdova jako poživatelka pozůstalého jmění tomuto návrhu odporují. Tím jest tedy povinnost ku placení odkazu popřena a není proto soud pozůstalost po dru. F.K. projednávající k tomu povolán, aby během projednávání rozhodoval o sporných otázkách právních.

*Rozhodnutí c.k. nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 1898 č. 5736.*⁹⁹

V novém občanském zákoníku existují dvě ustanovení, o něž opírám svou tezi, že dnešní soud by dospěl ke stejnému závěru. Jedná se o ustanovení § 1484 odst. 1, jehož znění zcela očividně neguje popírání zůstavitelovi matky, že se svého dědického podílu nezřekla. Dědického práva se lze totiž zřici smlouvou se zůstavitelem.

Druhým ustanovením, které odpovídá ustanovení § 687 občanského zákoníku obecného, je ustanovení § 1626. Jediný rozdíl vnímám v přesném uvedení doby splatnosti odkazu v ustanovení ABGB. Zde dává NOZ volnou ruku zůstaviteli, aby si tuto dobu mohl sám určit.

⁹⁹ *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva.* [online odborný časopis] Praha: Ústav státu a práva AV ČR. ISSN 0231-6625. s. 845 - 846. 1889. Ročník 37. Dostupné z: http://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:e52da5c3-4eb0-11e1-1027-001143e3f55c&q=V%C3%BDklad%20posledn%C3%AD%20v%C5%AFle,%20kterou%20substitu%C5%99%C3%ADzena#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:b335e8f4-4eb0-11e1-1457-001143e3f55c [vid. 24.3. 2016].

7 Závěr

Cílem mé práce bylo poskytnout historický exkurz do doby dědického řízení občanských zákoníků Code Civil a ABGB, ze kterých částečně vychází naše novodobá úprava a následné porovnání s NOZ. Nejprve jsem nastínila historickou situaci, za které zákoníky vznikaly, poté jejich samotnou strukturu, nakonec úpravu dědického řízení a instituty, jež se na něj vážou.

Metodou analýzy jsem dospěla k několika výsledkům, které považuji za dostatečné pro konečný závěr mé práce. Použité prameny byly z větší části tvořeny odbornými články dostupné online, odbornou literaturou a zákony.

CC vznikl jako výsledek revolučních změn. Je jednou z kodifikací soukromého práva, která nezanikla a po několika novelizacích, které reflektují potřeby společnosti měnící se s plynoucími roky, je stále v účinnosti. Dědické právo v něm upravené je na rozdíl od NOZ poměrně jednoduché a nezachází tolik do detailů. Nelze přehlédnout fakt, že ať jsem se zabývala francouzským CC nebo rakouským ABGB, neopouštěla jsem oblast římského práva. V CC tomu byl pramen Justiniánských kodifikací.

CC vnímám jako tzv. vybojovaný zákoník. Tím, že prošel revolucí a společnost si ho více méně prosadila silou, má pro Francii nejen historický význam, ale i význam společenský a národní. Pokud se vrátím k samotné úpravě dědického práva, nacházím společné instituty s NOZ, jakým je například výhrada soupisu. Co se týče dědických tříd, více sympatizuji s CC, jehož ustanovení sv. čl. 734 a násl. vymezuje pouze čtyři dědické třídy. Oproti NOZ nebo ABGB je tedy zúžení zcela patrné.

ABGB je naprosto zásadní bod mé práce. Ačkoliv jsem většinu ustanovení detailněji nepopisovala, je nesporným faktem, že NOZ převzal ustanovení ABGB z větší části. Naše společnost se však za více než 60 let vyvinula. Změnily se poměry jak rodinné, tak i majetkové. Změnila se hospodářská politika státu, stejně tak jako ekonomika. Právo na tento fakt musí pochopitelně reagovat. Proto jsem nedospěla k jasnému názoru, proč se současná rekodifikace soukromého práva navracela opět k archaismům, starým ustanovením a institutům, které zkrátka v dnešní moderní společnosti nemohou v takové podobě fungovat.

Zákon má být vytvářen pro obyvatele. Pro všechny lidi by měl být srozumitelný a jasný, jelikož stále platí odpovědnost za všechny skutky, které jednotlivec učiní. Aby mohl být ale srozumitelný, nemohou se navzájem negovat ustanovení nebo nemohou koexistovat vedle sebe instituty v takové podobě, v jaké je přinesl NOZ. Ve své práci jsem identifikovala nejeden problém s výkladem ustanovení, která zákon předkládá. Jako příklad opět uvádím dědickou smlouvu a nešťastné ustanovení § 1584 odst. 2, jehož znění odporuje s tím, zda – li může být případnou dědickou stranou právnická osoba.

S politováním musím konstatovat, že dědické právo v podobě, v jaké se nachází nyní, vnímám velmi negativně. Množství paragrafů a institutů mi připadá velmi komplikované nejen pro osoby s právním vzděláním, které mají problém se zvládnutím agendy bez příslušné judikatury a musí se stále ohlížet do historie, ale především pro společnost bez odborných znalostí.

De lege ferenda bych navrhovala, jako významné plus pro dědické právo, zkrácení ustanovení nebo využití zpětvzetí některých institutů a ponechat pouze závět' nebo zákonnou dědickou posloupnost. Vůle zůstavitele by tak nebyla narušena a dědicové by nebyli kráceni na svých dílech. Zkrátka novelizaci, která by se lépe přizpůsobila potřebám dnešní společnosti. Společnosti, ve které figurují hypotéky, půjčky a jiný, obtížněji dohledatelný majetek.

V práci jsem se dále věnovala notářství, které nepochybně patří k dědickému řízení, jelikož zde vystupuje notář jako soudní komisař pověřený soudem. Notář je v dnešní době stále vnímán veřejností jako osoba, která vyřizuje jen pořízení pro případ smrti. Opak je pravdou. Agenda notáře má být tvořena především sepisováním veřejných listin a přijímání úschovy. Byl mi umožněn náhled do praxe dnešního notáře, s jehož názory na současnou úpravu dědického řízení se ztotožňuji.

Na to, že se NOZ vrátil zpět v čase, poukazuji v poslední kapitole, kde jsem se snažila o aplikaci ustanovení NOZ na judikát z roku 1898. Touto metodou jsem docílila naprosto jasné odpovědi na to, zda je dědické právo, v některých ustanoveních, opravdu doslovné. Dospěla jsem k závěru, že výsledek řízení aplikovaný soudem v 19. století, by byl stejný i ve 21. století.

Závěrem bych chtěla dodat, že materie ke studiu dědického práva je opravdu velmi obsáhlá, jelikož nelze studovat jen dědické právo samotné, ale je třeba nahlédnout i do ustanovení minimálně práva rodinného a římského.

Má práce je stručným exkurzem do historie a její porovnání se současnou dobou. Výsledky, kterých jsem docílila, byly víceméně předpokládány již na počátcích práce.

8 Cizojazyčné resumé

The topic of my thesis is The history of the succession and compared to the current legislation. The aim of work is to compare the probate proceedings. My work contains an introduction, five main chapters, sub-chapters and a conclusion. The work consists of three parts. The first two parts are historic. The third relates to the current form of private law and application of history to the new civil code.

Inheritance law is interesting because of its history. Already in roman law, there are provisions relating to inheritance. The roman law is the fount of other legal branches too. The family was the foundation of society in this age. The closest person inherited the assets of the deceased. From the time of roman law, the principles of *regula iuris* have an impact on the present law. The principles of *Regula iuris* mean legal principles and they have nature of general rules. The ABGB is largely influenced by the Roman law. The Civil Code, the ABGB and our the new civil code is largely influenced by the Roman law.

The first chapter is devoted to the French Civil Code. He was adopted in 1804. The company at that time was fragmented due to the Napoleonic wars. There was dominant position of man. The CC was adopted and heritage is regulated in the third book thanks to the French revolution.

The second chapter is devoted to the ABGB which was adopted in 1811. There were created some new institutes, f.e. inheritance contract or *legatum* (link). The heritage in the 19th and 20th centuries has been a source of legislation for private law today. The comparison of the CC and the ABGB is that the ABGB was broader and more difficult for the people.

The third part of the thesis is about new civil code in the Czech Republic and application of the ABGB to this code.

This thesis focuses on the comparison of the legal standards during the period 1804 – present. Results of the findings are summarized in the conclusion.

Key Words: Civil Code, ABGB, new civil code, history, inheritance law, heritage

9 Seznam pramenů a literatury

Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2.

BALÍK, S. a kol. *Dějiny notářství v českých zemích.* V Praze: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií, 2014, 183 s. ISBN 978-80-260-5768-0.

MASOPUST, Z. (ed.). *Právo a stát na stránkách Právníka: 150 let českého právníckého časopisu.* BALÍK S., BALÍK S. ml.: *Obecné dějiny státu a práva.* Praha: Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i., 2011. ISBN 978-80-87439-05-0.

DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a ADAMOVÁ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7.

VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J. a SCHELLE, K. (eds.). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 437 s. ISBN 978-80-210-5613-8.

ROUČEK, F. a SEDLÁČEK J. (eds.). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 80-85963-60-4.

ELIÁŠ, K. a SVATOŠ, M. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012.* Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8.

Právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Zákon č. č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád

Zákon č. 946/1811 Sb.z.s., obecný občanský zákonník rakouský

Vyhláška č. 196/2001, notářský tarif

Právní informační systémy:

CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., císařský patent Obecný občanský zákonník rakouský. Legislativa České republiky. ATLAS consulting, 2016.

CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. Legislativa České republiky. ATLAS consulting, 2016.

Internetové zdroje:

George Orwell. In: azcitaty.cz. [online]. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/george-orwell/24072/> [vid. 8.2.2016].

Metodologie vědy, vědecké metody a metodika práce. [online] Dostupné z: knihy.cpress.cz/?p=actions&action=download/file&value=files [vid. 8.2.2016].

Napoleon Bonaparte. In: Citaty.net. [online]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/napoleon-bonaparte/?page=3> [vid. 8.2.2016].

KNOLL V., JÁNOŠÍKOVÁ P., STARÝ M. *Napoleonská éra a kodifikace*.
TAUCHEN, Jaromír (ed.). *Soubor publikovaných příspěvků k historii soukromého práva*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-904522-3-7. Dostupné z:
https://www.academia.edu/1494487/Napoleonsk%C3%A1_%C3%A9ra_a_kodifikace

Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. *Napoleonské války*. 2001- Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Napoleonsk%C3%A9_v%C3%A1lky
[vid. 8.2.2016].

NĚMEC, V. *Velká francouzská revoluce*. dejepis.com. [online].. 2009 – 2016.
Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/velka-francouzska-revoluce/>
[vid. 16.2.2016].

DADÁK, M. *Napoleonova kodifikace práva a Code Civil*. In: Lawportal.cz [online studentský magazín o právu]. 5. leden 2014. Dostupné z:
<http://www.lawportal.cz/napoleonova-kodifikace-prava-a-code-civil/>
[vid. 16.2.2016].

MALÁ, L.: *Základní rámec hmotného dědického práva ve Francii*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně 20. ročník. 5/2014. Dostupné z:
http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2014_5.pdf
[vid. 2.3.2016].

ŠEJDL, J.: *Základní charakteristika dědického práva ve Francii*. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno. Masarykova univerzita, 2012 [online]., vol. 20, no. 3, p. 305-310. s. 306. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/18701>
[vid. 2.3.2016].

BALÍK, S.: *Střípky z historie 29*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně 20. ročník. 4/2014. s. 49. Dostupné z: http://www.nker.cz/doc/adnotam/2014_4.pdf [vid. 3.3.2016].

SCHELLE, K. a TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. [online] Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7. s. 8. Dostupné z: http://knihy.abz.cz/imgs/teaser_pdf/9788074181467.pdf [vid. 7.3. 2016].

RNDr. NEČAS, P., v.r. JUDr. POSPÍŠIL, J. v.r.. *Důvodová zpráva k NOZ*. In: Pracepropravniky.cz. [online].3.2.2012. Dostupné z: <http://www.pracepropravniky.cz/zakony/novy-obcansky-zakonik-duvodova-zprava>

JUDr. ŠUSTROVÁ, D.: *Katastr nemovitostí: nové zásady jeho vedení od 1. ledna 2014*. In: Bulletin Advokacie [online odborný časopis]. Publikováno 30. 4. 2014. Autorka pracuje jako vedoucí Kanceláře úřadu Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu. Dostupný z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/katastr-nemovitosti-nove-zasady-jeho-vedeni-od-1.-ledna-2014?browser=mobi> [vid. 16.3.2016].

KŘÍŽ, J.: *O posloupném spadání dědictví*. In: Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva. [online odborný časopis]. Praha: Ústav státu a práva AV ČR. ISSN 0231-6625.. s. 39.. 1866. Ročník 5. Dostupné z: <http://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:75b21074-4eb0-11e1-8486-001143e3f55c&q=O%20posloupn%C3%A9m%20spad%C3%A1n%C3%AD%20d%C4%9Bdictv%C3%AD> [vid. 16.3. 2016].

Moderní úprava tradičního a vyzkoušeného. In: Nový občanský zákoník [online průvodce rekodifikací]: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013 – 2015. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/obecna-cast/obecne> [vid. 17.3.2016].

Dr. Mgr. MALIŠ, D., LL.M. (Mališ Nevrkla Legal): *Institut společného jmění manželů po rekodifikaci – poslední volání?* In: Epravo.cz [online elektronický internetový týdeník]. 29.10.2014

Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/institut-spolecneho-jmeni-manzelu-po-rekodifikaci-posledni-volani-95890.html> [vid. 19.3. 2016].

ČERNOCH, R.: *Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ.*

In: Ad Notam: notářský časopis. [online]. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 21. ročník. 4/2015. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2015_4.pdf [vid. 22.3.2016].

PAVELKA, J., TITLBACHOVÁ, S., ŠMÍD D., HOLÁSEK, H. & Partners.: *Dědické právo v novém občanském zákoníku.* In: idnes.cz/finance. [online]. 8.10.2013. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/dedicke-pravo-v-novem-obcanskem-zakoniku-dedictve-novy-obcansky-zakonk-13h-/pravo.aspx?c=A131008_141602_pravo_vr [vid. 24.3.2016].

SEMBOL, J.: *Nepominutelný dědic a jeho povinný díl.* In: Hajduk.cz. [online]. 5.1.2015. Dostupné z: <http://www.hajduk.cz/nepominutelny-dedic-a-jeho-povinny-dil/> [vid. 22.3.2016].

PĚCHA, F.: *Závěť bez data? To bych nedoporučoval.* In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 19. ročník. 1/2013. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_1.pdf [vid. 23.3.2016].

prof. JUDr. MAREK, K., CSc.: *NOZ v praxi: Příkazní smlouva*. In: Bulletin-advokacie.cz. [online odborný právní časopis české advokacie]. 15.8.2014
Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-prikazni-smlouva?browser=mobi> [vid. 23.3.2016].

KLEIN, Š.: *Odkaz a dědění konkrétně určených věcí v NOZ*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 19. ročník. 2/2013.. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_2.pdf [vid. 23.3.2016].

PLAŠIL, F.: *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 21. ročník. 4/2015. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2015_4.pdf [vid. 23.3.2016].

Notářská komora České republiky [online].. *Rozvrh způsobu pověřování notářů jako soudních komisařů úkony v řízení o dědictví v obvodu Krajského soudu v Praze na rok 2016*. Notářská komora České republiky. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/komory/rozvrh_vpraze.pdf [vid. 25.3 2016].

KOŽUŠNÍKOVÁ, V.: *Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti*. In: Ad Notam: notářský časopis. [online] Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 1995-. ISSN 1211-0558. 6x ročně. 19. ročník. 2/2013. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2015_4.pdf [vid. 24.3.2016].

Internetové zdroje cizojazyčné:

Dossier Familial [online]. CHEYSSON, N. *Comment rédiger son testamen?*. 17.4. 2013. Dostupné z:
<http://www.dossierfamilial.com/famille/succession/comment-rediger-son-testament-55841> [vid. 2.3. 2016].

Judikatura:

InfoCuria – Judikatura Soudního dvora [online]. Rozsudek soudního dvora ze dne 24. května 2011.sp.zn. C-50/08 Bod 64. Dostupné z:
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d54b3cae8af5c54bf5b6a4ed2729e6f48a.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuSbhz0?text=&docid=81986&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=658712> [vid. 2.3.2016].

Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva. [online odborný časopis]
Praha: Ústav státu a práva AV ČR. ISSN 0231-6625. s. 845 - 846. 1889. Ročník 37. Dostupné z: http://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:e52da5c3-4eb0-11e1-1027-001143e3f55c&q=V%C3%BDklad%20posledn%C3%AD%20v%C5%AFle,%20kterou%20substituce%20byla%20z%C5%99%C3%ADzena#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:b335e8f4-4eb0-11e1-1457-001143e3f55c